

**Hristiyan Toprağı Müslümanlara Terk Edilemez: 1897-1898 Teselya
Meselesi**
**Christian Land cannot be Abandoned to Muslims: The Thessaly
Question of 1897-1898**

Serdar BAY

Dr. Öğretim Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yakınçağ
Tarihi Anabilim Dalı, Kars, Türkiye.

*Assistant Professor, Kafkas University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History,
Division of Modern History Kars, Türkiye.*

kau.serdarbay@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8484-8866

Atıf/©: Bay, Sedar. "Hristiyan Toprağı Müslümanlara Terk Edilemez: 1897-1898 Teselya
Meselesi" *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12-24 (Temmuz 2025), 267-295.

Citation/©: Bay, Sedar. "Christian Land cannot be Abandoned to Muslims: The Thessaly
Question of 1897-1898" *Kafkas University Faculty of Divinity Review* 12-24 (July 2025), 267-295.

Makale Bilgisi / Article Information:

Doi : 10.17050/kafkasilahiyat.1651388

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 4 March / Mart 2025

Accepted / Kabul Tarihi: 6 May / Mayıs 2025

Published / Yayın Tarihi: 15 July / Temmuz 2025

Volume / Cilt: 12; **Issue / Sayı:** 24; **Pages / Sayfa:** 267-295.

Suggested ISNAD Citation: Bay, Sedar. "Hristiyan Toprağı Müslümanlara Terk Edilemez: 1897-
1898 Teselya Meselesi", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12-24 (Temmuz- July 2025),
267-295.

Notlar/Notes

**Bu makale, 2022 yılında Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde
tamamlanan "İngiliz Sir Philip Henry Wodehouse Currie'nin İstanbul Büyükelçiliği
(1893-1898)" adlı doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.**

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal

Licenced by CC-BY-NC ile lisanslıdır

www.dergipark.org.tr

Hristiyan Toprağı Müslümanlara Terk Edilemez: 1897-1898 Teselya Meselesi

Serdar BAY

Öz

Yunanistan'ın dışarıdan tahrikleri ve müdahaleleri neticesinde 1895'te Girit'te başlayan isyan, kısa sürede uluslararası bir krize dönüşürken, 1897'de ise Osmanlı-Yunan Harbi'ne neden olmuştur. Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'nin hükümlerini hiçe sayarak Şubat 1897'de Girit'e asker çıkarması ve sınır hattında yaptığı saldırılar karşısında Osmanlı Devleti harp ilan etmek zorunda kalmıştı. Osmanlı Devleti'nin kısa süre içerisinde Hristiyan bir devlet karşısında harp sahasında başarılar elde edip toprak ele geçirmesi, büyük güçleri rahatsız etmişti. Çünkü Osmanlı-Yunan Harbi bir anlamda Hilal ile Haç'ın harbiydi. Bu anlamda büyük güçlerin tamamının, Avrupa'da yükselen İslamofobi karşısında Müslüman bir devletin Hristiyan bir devletten toprak kazanımına rıza göstermesi yüzyılın şartları gereği mümkün değildi. Nitekim Osmanlı Devleti büyük güçlerin müdahalesi neticesinde harbi durdurarak barış müzakerelerinin İstanbul'da yapılmasını kabul etmişti. Müslüman karşıtlığı ile tanınan İngiltere Başbakanı Salisbury, barış müzakerelerinden önce hiçbir Hristiyan toprağının Müslüman bir devlete terk edilemeyeceğine dair büyük güçlere yapmış olduğu tebligatla, İngiltere'nin müzakerelerde takınacağı tavrı önceden netleştirmişti. Salisbury'nin talimatıyla İngiliz Büyükelçisi Sir Philip Currie de İstanbul'daki müzakereler boyunca, Osmanlı Devleti'nin toprak kazanımının önüne geçmek için elinden geleni yapmıştır. Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin harpte ele geçirdiği Teselya'nın Yunanistan'a iadesi için büyük güçlerin yapmış oldukları baskıların nedenlerini inceleyerek sürecin nasıl sonlandığına odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Tarih, Osmanlı Devleti, Büyük Güçler, Uluslararası İlişkiler, İslamofobi, Teselya.

Christian Land cannot be Abandoned to Muslims: The Thessaly Question of 1897-1898

Serdar BAY

Abstract

The rebellion that started in Crete in 1895 as a result of external provocations and interventions by Greece soon turned into an international crisis and led to the Ottoman-Greek War in 1897. The Ottoman Empire was forced to declare war in the face of Greece's landing troops in Crete in February 1897, disregarding the sovereign rights of the Ottoman Empire, and its attacks on the border line. The Ottoman Empire's achievements in the battlefield against a Christian state in a short period of time and capturing territory disturbed the great powers. Because the Ottoman-Greek War was in a sense the war of the Crescent and the Cross. In this sense, it was not possible for all the great powers to consent to the territorial gains of a Muslim state from a Christian state in the face of rising Islamophobia in Europe. As a matter of fact, the Ottoman Empire stopped the war as a result of the intervention of the great powers and accepted the peace negotiations to be held in Istanbul. British Prime Minister Salisbury, who known

for his anti-Muslim stance, had clarified Britain’s stance in the negotiations in advance with his notification to the great powers that no Christian territory could be ceded to a Muslim state before the peace negotiations. With Salisbury’s instructions, British Ambassador Sir Philip Currie did his best to prevent the Ottoman Empire from gaining territory during the negotiations in Istanbul. This study analyses the reasons for the pressure exerted by the great powers for the return of Thessaly, which the Ottoman Empire had captured in the war, to Greece and focuses on how the process ended.

Keywords: Political History, Ottoman Empire, Great Powers, International Relations, Islamophobia, Thessaly.

Giriş

Girit’te 1895’te başlayan isyan durumu tüm müdahalelere rağmen 1897’e kadar aralıklarla devam etmişti. Yunanistan’ın dışarıdan tahrikleri ve yardımları neticesinde Girit’teki Rumlar 1897 yılı itibarıyla Müslümanlara yönelik saldırılarına hız vermişlerdi. Adadaki karışıklıkları bahane eden Yunanistan Kralı da 12 Şubat’ta oğlu Prens George’u Girit’e göndermişti. Prens George, adadaki Müslüman-Hristiyan çatışmasını daha da alevlendirdikten sonra Girit’ten ayrılmıştı. George’un ardından bu kez Albay Vassos 13 Şubat’ta büyük güçlerin gözü önünde yanında 80 topçu askeri, 350 gönüllü ve 6 top olduğu halde Girit’i Yunanistan Kralı adına işgal etmişti.¹ Osmanlı Hükümeti İstanbul’daki büyükelçiler nezdinde iletişime geçerek işgalin durdurulmasını ve adadaki Müslümanların güvenliği için gerekli tedbirlerin alınmasını talep etmişti. Hükümet, aksi halde adaya asker sevk edeceğini bildirmişti.² Osmanlı Devleti’nin çağrısının ardından İngiliz Hükümeti Amiral Robert Harris komutasındaki donanmayı Girit açıklarına göndermişti.³

Yunanistan’ın Girit’in ardından Osmanlı sınırına asker sevk edip, yığınak yapmaya başlaması, yakın zamandaki bir harbin habercisiydi. İstanbul’daki büyük güçlerin temsilcileri ve hükümetleri iki taraf arasında harbin önüne geçebilmek için “göstermelik” bazı girişimlerin dışında herhangi bir eylemde bulunmamışlardı. Bu süreçte İngiltere Başbakanı Salisbury’nin muhalefetinden dolayı ise Yunanistan üzerinde gerekli baskı uygulanamamıştı.⁴ Yunanistan’ın özellikle son dönemde İngiliz yanlısı bir politika izlemesi,

¹ Ayşe Nühket Adıyeke, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 1984), 170.

² Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.HR.)*, Dosya No:23 Gömlek No: 21; Mehmet Uğur Ekinci, *The Origins Of The 1897 Ottoman-Greek War: A Diplomatic History*, (Ankara: The Department of History Bilkent University, Yükek Lisans Tezi, 2006), 27.

³ Sir Robert Harris, *From Naval Cadet to Admiral*, (London: Cassell, 1913), 238.

⁴ Marquess of Salisbury başbakanlık yaptığı 1895-1902 yılları arasında Osmanlı Devleti karşıtı bir politika takip etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. J. A. S. Grenville, *Lord Salisbury and Foreign Policy the Close of the Nineteenth Century* (The Athlone Press, 1964). Müslüman karşıtı olan Salisbury, Sultan II. Abdülhamid’i tahtan indirmeyi bile düşünmüştü. Cedric James Lowe, *The Reluctant Imperialists: British Foreign Policy*

Ortodoksların hamisi rolündeki Rusya tarafından kuşkuyla karşılanmış, Yunanistan’ın bu tavrına karşılık Rusya da harbin önüne geçmek için neredeyse hiçbir girişimde bulunmamıştı. Hatta Rusya, Osmanlı-Yunan Harbi başladıktan sonra Yunanistan’a herhangi bir destekte bulunmazken Osmanlı Devleti’nin harp sırasındaki at ihtiyacının bir kısmının karşılanmasına da yardımcı olmuştu.⁵

Başbakan Salisbury, 3 Nisan’da Rusya ile iletişime geçerek Yunan sınırında bir çatışma çıkması halinde, genel barışın bozulmasından büyük devletlerin saldırganı sorumlu tutması gerektiğine dair çağrıda bulunmuştu. Ayrıca Salisbury, Rus Hükümeti’ne harbin nedeni ne olursa olsun, saldırganın hiçbir şekilde avantaj elde etmemesini önermişti.⁶ Buna karşılık Osmanlı Hükümeti de Yunanistan ile sınırda bir ihtilaf olması durumunda, tüm sonuçlardan saldırgan tarafın sorumlu tutulacağını İngiliz Büyükelçisi Sir Philip Currie’ye (1893-1898) bildirmişti.⁷

Harp, Yunanistan’ın 17 Nisan sabahı harp ilan etmeden top atışlarıyla Osmanlı sınırına tecavüz etmeleriyle başlamıştı.⁸ Yunanistan’ın hukuk tanımaz davranışları, büyük devletlerin “göstermelik” çağrılarına kulak asmaması, İngiliz kamuoyunda öfkeyle karşılanmıştı. Daily News ve Standart dışındaki birçok İngiliz gazetesi, Yunanistan’ın tavrını ve hareketlerini kınarken, Sultan II. Abdülhamid’in (1876-1909) harbi önlemek adına göstermiş olduğu sağduyuyu ise takdir etmişlerdi.⁹

Osmanlı Devleti, Yunanistan’la bir savaşı istemiyordu ve bu anlamda savaşın önüne geçebilmek için her türlü özveriye göstermişti. Tabii buna bir de Sultan II. Abdülhamid’in savaş korkusu da eklenince, Osmanlı Devleti mümkün olduğunca harpten kaçınıyordu.¹⁰ Bir bakıma Sultan korkularında haksız değildi. Çünkü gerek Salisbury’nin hiçbir Hristiyan toprağının Müslüman bir devletin yönetimine geçmeyeceğine yönelik beyanatları¹¹ gerekse Avrupa’da son dönemde iyice yükselen İslamofobi karşısında¹² harpte galip geldiği vakit,

1878-1902 (London: Routledge & Kegan Paul, 1967), 202; David Steele, “The Place of Germany in Salisbury’ Foreign Policy, 1878-1902”, *An Anglo-German Dialogue*, ed. A. H. Birke (Munich: K. G. Saur, 2006), 57-76.

⁵ Tolga Akay, *Osmanlı Ordusunda At (1856-1908)* (İstanbul: İdeal Kültür Yay., 2020), 138-141.

⁶ British Accounts and Papers. Turkey No. 11 (1897), *Correspondence Respecting the Affairs of Crete and the War Between Turkey and Greece*, London 1897, No. 402.

⁷ Turkey No. 11 (1897), No. 414.

⁸ Osman Senai, *Osmanlı-Yunan Seferi Dömeke Meydan Muharebesi* (İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1315), 221.

⁹ BOA, *Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y.A.HUS)*, Dosya No: 371 Gömlek No: 78.

¹⁰ Mehmet Oytun Yılmaz, *The 1897 Greko-Ottoman War* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 74.

¹¹ Büyük güçler 1896’da Girit’te olaylar tırmandığı vakit, Yunanistan’ın buraya gönüllü ve mühimmat göndermesini engellemek için adanın ablukaya alınmasını önermişlerdi. Salisbury ise böyle bir ablukanın İngiliz Hükümeti’ni Hristiyan tebaasının ayaklanmasını bastırma görevinde Sultan’ın müttefiki konumuna getireceğini söyleyerek reddetmişti. House of Commons Debates (HC Deb) 04 August 1897 vol 52 cc366-71.

¹² Harp sırasında Yunan gemileri Arnavutluk kıyısındaki Santa Quaranta’yı bombaladığında konu 10 Mayıs’ta İngiliz Parlamentosunun gündemine gelmiş ve parlamento üyesi McCalmont, bu saldırıyla ilgili soruşturma yapılıp yapılmayacağını sormuştu. Parlamento Dışişleri Müsteşarı Curzon ise iddianın doğruluğunu kabul

herhangi bir kazanım elde edemeyeceğini çok iyi biliyordu. Diğer yandan mali açıdan da devlet oldukça zor durumdaydı. 1894-1897 yılları arasında meydana gelen Ermeni ve Girit olayları maliyeye ağır yükler getirmişti ve bu nedenle hükümet 1896’da dış borç almak zorunda kalmıştı.¹³

Osmanlı Devleti’nin harbin başlamasıyla birlikte kısa sürede Yunanistan karşısında başarılar elde etmesi, Salisbury’i endişelendirmişti. Çünkü Avrupa’nın Hasta Adamı, Başbakan Salisbury’nin beklediğinden çok daha büyük bir azimle hayata tutunmaya çalışıyordu.¹⁴ Salisbury Rusya ile iletişime geçerek harbin ardından barış görüşmelerinin tarafsız bir yerde yapılmasını ve harbin sonunda galip tarafın hiçbir avantaj elde etmemesini önermişse de bu teklifi kabul edilmemişti.¹⁵ Salisbury, parlamento üyelerine de Türk yönetiminden çıkarılan toprakların hiçbir kısmının Sultan’ın egemenliğine geri verilmeyeceğine dair taahhütte bulunmuştu.¹⁶ Hatta bir ara Salisbury, Teselya’nın Yunanistan’a iadesi için Yıldız Sarayı’nın önlerine donanma göndermeyi bile düşünmüş ancak Rusya buna karşı çıkmıştı.¹⁷ Reuter ve Daily Mail gazetesinin iddiasına göre ise Salisbury, büyük güçleri Teselya Osmanlı Devleti’nde kalacak olursa Avrupa Uyumundan çekilmekle tehdit etmişti.¹⁸ Nitekim Almanya da Salisbury’e harbin sonunda hiçbir Hristiyan toprağının ve topluğunun Osmanlı Devleti’nin egemenliği altına girmeyeceği konusunda taahhütte bulunmuştu. Almanya’ya göre Osmanlı Devleti’nin harpten sonra almasına izin verilecek tek şey, makul bir tazminattı.¹⁹

Çar II. Nikola 19 Mayıs’ta Sultan II. Abdülhamid’e harbin durdurulup, barış görüşmelerinin başlaması için dostane içerikli bir mektup göndermişti.²⁰ Çar’ın mektubunun ardından Babıali, harbin durdurulması için büyük güçlerin müşterek notasına karşılık vermişti. Babıali, Teselya’nın terki ile 10 milyon savaş tazminatını, askeri hareketin

etmekle birlikte bu konuda soruşturma yapmanın hiçbir yararı olmayacağını ifade etmişti. HC Deb 10 May 1897 vol 49 c100.

¹³ Osmanlı Devleti 1896’da Girit isyanı, Ermeni olayları ve Rumeli Demiryolu Şirketi’ne yapılacak ödemeler için 3.272.720 lira borçlanmıştı. İ. Hakkı Yeniay, *Yeni Osmanlı Borçlar Tarihi* (İstanbul: Ekin Basımevi, 1964), 20-25.

¹⁴ Robert Pearce, *Britain and the Eutopean Powers 1865-1914* (Hodder & Stoughton, 1996), 77.

¹⁵ Turkey No. 11 (1897), No. 469. Harbin ardından Osmanlı Devleti’ne hiçbir şekilde toprak verilmeyeceğine dair daha barış görüşmeleri başlamadan Avrupa basınında pek çok haber ve karikatür yayınlanmıştır. Necmettin Alkan, *Karikatürlerle Sultan II. Abdülhamid (Propaganda ve Gerçek Arasında Bir Padişah)* (İstanbul: Kronik Kitap Yay., 2018), 133-136.

¹⁶ HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc418-79

¹⁷ Margaret M. Jefferson, “Lord Salisbury and the Eastern Question, 1890-1898”, *The Slavonic and East European Review*, 39/92 (1960), 56-57.

¹⁸ BOA, *Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV.)*, Dosya No: 158 Gömlek No: 94; BOA, *Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS.)*, 2870/14. Bu tarihlerde Salisbury’nin liderliği altında büyük güçlerin uyumu bir hayli güçlenmişti. J. A. S. Grenville, “Goluchowski, Salisbury, and the Mediterranean Agreements, 1895-1897”, *The Slavonic and East European Review*, 36/87 (1958), 363.

¹⁹ Turkey No. 11 (1897), No. 648.

²⁰ National Archives (NA), *Foreign Office Papers (FO)*, 78/4802, No. 353.

durdurulup ateşkes görüşmelerinin başlaması için ön şartlar olarak sunmuştu.²¹ Böylece 20 Mayıs 1897’de saat 15:15’ten itibaren iki taraf arasında ateşkes sağlanmış oldu.²² Babıali 27 Mayıs’ta bu defa büyükelçilere, Osmanlı Devleti’nin haklarına, meşru çıkarlarına ve toprak bütünlüğüne saygı gösteren koşulları göz önünde bulundurarak barış görüşmelerine hazır olduğunu bildirmişti.²³ Osmanlı Hükümeti, büyükelçilerle İstanbul’da yapılacak barış müzakerelerinin Tefik Paşa aracılığıyla yürütüleceği, müzakerelerin bir konferans şeklini almayacağı ve en önemlisi harp sırasında ele geçirilen toprakların Yunanistan’a iade edilmeyeceğini dair kararlar almıştı.²⁴ Bu çalışma, Osmanlı ve İngiliz arşiv belgeleri ışığında Osmanlı Devleti’nin harpte ele geçirdiği Teselya’nın iadesi meselesini inceleyerek büyük güçlerin Hristiyan bir toprağın Müslüman bir devlete geçmesi karşısında takındıkları tutuma odaklanmıştır.

1. Harbin İngiltere’deki Yankıları

İngiliz Büyükelçisi Currie ve İngiltere için barış görüşmelerinde taviz verilmemesi gereken noktalar Teselya, toprak kazanımı ve tazminatın miktarıydı. Özellikle Osmanlı Devleti’nin toprak kazanımı söz konusu dahi olamazdı çünkü nihayetinde Osmanlı-Yunan Harbi, Hilal ile Haç’ın harbiydi. Bu anlamda başta İngiltere olmak üzere büyük devletlerin tamamı, Avrupa’nın gözü önünde Osmanlı’nın toprak kazanımına rıza gösteremezdi. Başbakan Salisbury’e göre Sultan’ın Hristiyan bir devlete karşı kazanılan zaferle nüfuzunun artması büyük bir talihsizlikti. Çünkü bu durum ölmekte olduğu varsayılan bir imparatorluğa yeni ve belirsiz bir yaşam fırsatı vermişti.²⁵ Diğer yandan tazminata gelince Yunan ekonomisi perişan bir haldeydi, dışarıdan bir devletin desteği olmadan Osmanlı’nın talep ettiği tazminatı ödemesi mümkün değildi. İşte bu saiklerle Currie, Teselya’nın mevcut durumunu incelemesi ve rapor etmesi için Eliot’u bölgeye göndermek için 1 Haziran’da Salisbury’den yetki istemişti. Salisbury de Eliot’un görevi tek başına üstlenmek yerine, diğer bazı büyükelçiliklerden gelecek delegelerin kendisine eşlik etmesinin daha arzu edilebilir olacağını bildirerek bu yetkiyi vermişti.²⁶

Harbin hemen ardından Teselya’da yaşayan Müslümanlar Yunanistan idaresi altında kaldıkları sırada gördükleri zulüm nedeniyle bölgenin Yunanistan’a iade edilmemesi için Sultan II. Abdülhamid nezdinde bulunmuşlardı. Osmanlı idaresi altındayken Müslüman ve Hristiyanların kardeş gibi geçindiği ancak Yunan idaresine geçtikleri andan itibaren

²¹ BOA, Yıldız Perakende Evrakı Posta Telgraf Nezareti Maruzatı (Y.PRK.PT), 12/49; The New York Herald, 17 May 1897.

²² HC Deb 24 May 1897 vol 49 c1143.

²³ British Accounts and Papers. Turkey No. 2 (1898), *Correspondence Respecting the Negotiations For the Conclusion of Peace between Turkey and Greece*, London 1898, No. 4.

²⁴ BOA, İrade/Eyalet-i Mümtaze Yunanistan (İ.MTZ.(01)), 24/1177.

²⁵ Steele, “The Place of Germany in Salisbury’ Foreign Policy, 1878-1902”, 71.

²⁶ Turkey No. 2 (1898), No. 32.

Yunan Hükümetinin iki taraf arasına fesat karıştırdığını, Müslümanların mallarını Yunanlılara gasp ettirdiklerini, tapularını ellerinden aldıklarını bildirmişlerdi. Hatta Yunan Hükümeti 1881'deki sınır düzenlemesinin ardından çok sayıdaki Yunanı Teselya'ya getirip, Müslümanların tapulu arazilerini zorla ellerinden aldırmişti.²⁷ Aynı günlerde Müslümanların yanı sıra Avrupalı alacaklılar da Teselya'nın Osmanlı Devleti'nde kalmasının daha hayırlı olacağına dair Duyun-ı Umumiye'ye müracaatta bulunmuşlardı.²⁸

Hristiyanların elindeki bir toprağın Müslüman bir devletin eline geçmesi büyük güçlerin yanı sıra bu ülkelerin kamuoylarında da büyük bir yankı uyandırmıştı. Özellikle Londra, Paris ve Viyana merkezli gazeteler Teselya'nın Osmanlı Devleti'nde kalmasının mümkün olmadığını sadece Osmanlı Devleti lehine bazı sınır düzeltmeleri yapılabileceğini ifade etmişlerdi.²⁹ Barış müzakerelerindeki delegeleri baskı altına almak isteyen İngiliz gazeteleri, Teselya'nın geleceğiyle alakalı yakından ilgileniyorlardı. Osmanlı askerlerinin Teselya'daki varlığının meşru olmadığını iddia eden İngiliz basını, buradaki askerlerin Hristiyanları katlettiklerine dair büyük bir karalama kampanyası başlatmışlardı.³⁰ İngiliz gazetelerinin iddialarını kaynağı ise Atina idi.³¹ Standart gazetesi Teselya'da bulunan Osmanlı askerlerine karşı hasmane bir tutum takınırken³² Times gazetesi büyükelçilerin sulh müzakerelerinin neticelene bilmesi için Teselya'nın tahliyesini şart koştuklarını iddia etmişti.³³

İngiliz gazeteleri Sadrazam Halil Rıfat Paşa'nın Teselya Yunanistan'a terk edilirse istifasını sunacağına yönelik iddiası Alman Berliner Tageblatt gazetesinin 9 Haziran 1897 tarihli nüshasında bu iddianın yersiz olduğu belirtilmişti. Ancak aynı gazete Sadrazam'ın büyükelçilere hiçbir şekilde mukavemet göstermeyen Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'nın bu zaafını bir nebze olsun telafi etmek için, büyük güçlerle ilişkilerinde mümkün olduğu kadar kararlılık göstermeye çalıştığını iddia etmişti.³⁴

James Bryce'ın 3 Haziran'da parlamentoda yaptığı konuşmasında hükümetin “Avrupa için barış, Girit için özerklik” politikasına atıf yaparak Girit'teki ve Teselya'daki Hristiyanların korunmasını, buralardaki Osmanlı askerlerinin geri çekilmesini talep etmişti. Ayrıca Bryce, büyük güçler arasındaki bölünmüşlüğe de dikkat çekerek bunun Osmanlı Devleti'ndeki Hristiyanların geleceğini derinden etkilediğini ifade etmişti. Bryce'ın konuşmasına karşılık olarak Sir Ellis Ashmead-Bartlett savaşın sorumluluğunun Yunanistan'a ait olduğunu, Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa zorlandığını ve Osmanlı

²⁷ BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal (Y.PRK.AZJ.)*, Dosya No: 34 Gömlek No: 47.

²⁸ BOA, *Y.PRK.AZJ.*, 34/52.

²⁹ BOA, *Y.PRK.AZJ.*, 34/64.

³⁰ BOA, *HR.SYS.*, 2870/28.

³¹ BOA, *Y.PRK.PT.*, 14/56.

³² BOA, *HR.SYS.*, 2870/20.

³³ BOA, *HR.SYS.*, 2870/25.

³⁴ Berliner Tageblatt, 9 Juni 1897.

Hükümeti’nin mücadele öncesinde ve sırasında dikkate değer bir hoşgörü ve ılımlılık gösterdiğine dikkat çekmişti. Ashmead-Bartlett’e göre savaşa zorlanmış ve zafer kazanmış bir devletin, belirli avantajlar talep etmesi doğaldı. Savaşın göze çarpan özelliği, Osmanlı Devleti’nin gerçek gücünün ve İngiltere’deki birçok insanın gücünü hafife almaya meyilli olduğu Türk halkının yüksek niteliklerinin ortaya çıkmış olmasıydı. Ashmead-Bartlett harbin öncesinde ve sonrasında yanlış bir politika takip ettiği için hükümeti ağır bir şekilde eleştirirken, İstanbul’daki Büyükelçi Currie’nin hataları yüzünden İngiliz nüfuzunun da hiç olmadığı kadar azaldığını ifade etmişti.³⁵

Parlamentonun bir diğer üyesi Gibson Bowles’a göre ise Osmanlı Devleti, Avrupa Uyumunun başarısız olduğu yerde başarılı olmuştu. Avrupa Uyumunun başaramadığı şeyi başarmak, şimdiye kadar kazandığı en parlak ve görkemli zaferlerden biri olan hor görülen Türk’e kalmıştı. Osmanlı Devleti, Avrupa Uyumunun ateşinden hakkı olanı alabilmişti. Nihayetinde Mayıs 1881 Sözleşmesi ile Avrupa Güçleri, Yunanistan’ın Teselya’yı kendisine devretmesi karşılığında ödeyeceği yabancı hükümet borcunun payını belirlemeyi üstlenmişlerdi. Avrupa Güçleri bugüne kadar görevlerini hiç yapmamışlardı ve Yunanistan’ın kendisine ait olan borcun o kısmını üstlenmeden bölgeyi işgal etmesine izin verilmişti. Şimdi ise ipotek alacaklısı toprağını yeniden ele geçirmişti. Dahası Osmanlı Devleti, sınırdaki çetelerin ve Yunan düzenli birliklerinin saldırıları Müslümanları tehlikeye atıyordu. Tüm bu nedenlerle Osmanlı Devleti’nin en azından tazminat ödenene kadar fethettiği toprakları elinde tutmaya hakkı vardı. Bowles, hükümeti Osmanlı Devleti’nin fethettiği toprakları, katlandığı fedakârlıklar için yeterli tazminat almadan önce terk etmeye zorlama gibi bir hata olacağını düşündüğü bir işe girişmemesi için uyarıyordu. Çünkü Bowles, İngiltere’nin ya da diğer büyük güçlerin, Türkleri Teselya’dan çıkarma gücüne sahip olup olmadığından şüphe ediyordu. Gerek güçler arasındaki rekabetler gerekse harbin ardından tüm Müslümanların Sultan’a şemsiyesi altında toplanmaya hazır olduklarını bildirmeleri, askeri güç kullanımının önündeki sadece birkaç engeldi. Bowles barış müzakereleri için tam yetkiliyle görevlendirilen İstanbul’daki büyükelçilerin müzakerelerinden de umutlu değildi. İstanbul’daki İngiliz Büyükelçisi Currie’nin Osmanlı Devleti’nin iyileştirilmesi için önerdiği beş planın her birinde başarısız olduğunu göz önünde bulundurulduğunda, Currie’nin İngiltere adına Avrupa’nın geleceğini nesiller boyunca etkileyecek barışın şartlarını belirlemek için İstanbul’da tam yetkili olarak bırakılacak bir diplomat olmadığını da belirtmişti.³⁶

³⁵ HC Deb 03 June 1897 vol 50 cc186-205.

³⁶ HC Deb 03 June 1897 vol 50 cc186-205.

2. Tophane Müzakereleri

Büyükelçiler ile Hariciye Nazırı Tevfik Paşa arasındaki ilk toplantı 3 Haziran 1897’de öğleden sonra Tophane’de başlamıştı.³⁷ Tevfik Paşa müzakerelere Teselya’nın Osman Devleti’ne terkini Yunanistan’la yapılacak barış antlaşmasının birinci şartı olarak sunmakla başlamıştı.³⁸ Buna karşılık Currie’nin ise hiçbir Hristiyan toprağının Müslüman hâkimiyetine geçmemesi üzerine yaptığı konuşma, toplantının soğuk ve gergin başlamasına neden olmuştu.³⁹ Böylece Currie, müzakereler süresince takip edeceği politika hakkında fikir vermiş oldu. Diğer yandan Fransız ve İtalyan elçileri de Hristiyan toplulukların Osmanlı egemenliğine alınması konusunda Currie ile aynı talimatları almışlardı ve onlar da hükümetlerinin bu konudaki görüşlerini Tevfik Paşa’ya açıkça bildirmişlerdi. Ancak Tevfik Paşa, hükümetinin taleplerini değiştirme yetkisine sahip olmadığını gerekçesiyle Sultan’a başvurmak için izin istemişti.⁴⁰

İngiltere gerek kamuoyu üzerinden gerekse gayr-ı resmi kanallardan, Teselya’nın hiçbir şekilde Osmanlı Devleti’nin elinde kalmayacağını ifade etmişti. Babıali 3 Haziran’daki ilk müzakerenin ardından büyük güçlerin Teselya’nın tahliyesi için ellerinden gelene yapacaklarını anlamıştı. Bu nedenle Sadrazam Halil Rıfat Paşa kabinesini barış müzakerelerinde izlenecek yolu görüşmek için toplantıya davet etmişti. Nafia Nazırı Mahmud Paşa toplantıda oğlu Paris Sefiri Salih Münir Efendi’den aldığı mektubu göstererek büyük güçlerin Teselya’nın tahliyesi konusunda hem fikir olduklarını söylemişti. Salih Münir Bey mektubunda Teselya maddesinde ısrar gösterilmesini ve iş uzarsa bir konferansın muhtemel görüldüğüne dikkat çekmişti. Nitekim Münir Bey’in babası Mahmud Paşa da Teselya’yı ellerinde tutmak için ne gerekiyorsa yapmalarını gerektiğini ve bu konuda ısrar etmelerini belirtmişti. Mahmud Paşa’nın ardından söz alan Sadrazam da savaşa devam etmek için kamuoyuna istikraz alınacağını hatta ahaliden para toplanacağı şayiasını yaymayı teklif etmişti. Sadrazam bu girişimin büyük güçleri geri adım attıracağına inanıyordu.⁴¹

Tophanede 5 Haziran’da yapılan bir diğer müzakerede Salisbury’den açık bir talimat alan Currie bir kez daha hiçbir Hristiyan toprağının Müslüman bir devletin eline geçmemesi esasını ortaya atmıştı.⁴² Toplantının ardından Currie, Atina’daki meslektaşları Egerton’a büyükelçilerin henüz herhangi bir karara varmadıklarını, ilk iki toplantıda tazminatın miktarı hakkında bir görüşme yapılmadığını bildirmişti. Currie’ye göre Osmanlı Devleti’nin

³⁷ BOA, *HR.SYS*, 1670/4. Currie bir gün önce de Salisbury’e toplantılarda Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya’nın takip edebilecekleri siyaset hakkında gizli başlıklı bir rapor göndermişti. NA, *FO*, 78/4802, No. 372.

³⁸ BOA, *HR.SYS*, 1741/8.

³⁹ NA, *FO*, 78/4802, No. 377; BOA, *Y.MTV*, 159/64.

⁴⁰ Turkey No. 2 (1898), No. 37.

⁴¹ BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.DH.)*, Dosya No: 10 Gömlek No: 54.

⁴² BOA, *Y.MTV*, 159/64.

savaş masraflarından ve uğradıkları kayıplarından dolayı 4.000.000 sterlinden daha azını kabul etmesi mümkün görünmüyordu.⁴³ Bu arada ikinci oturumda alınan karar gereği 9 Haziran'da İngiliz, Rus ve İtalyan büyükelçilik dragomanları kamuoyunda Teselya ile ilgili ortaya atılan iddiaları araştırmak için İstanbul'dan yola çıktılar⁴⁴ ve 11 Haziran'da Teselya'ya ulaşmışlardı.⁴⁵

Kamuoyundaki iddiaların aksine Teselya'da en ufak bir taşkınlık söz konusu değildi. Hatta müzakerelerin sürdüğü sırada Osmanlı-Yunan sınırından da çok sayıda mektup, İstanbul'a ulaşıyordu.⁴⁶ Teselya'da yaşayan Müslüman ve Hristiyanlar Sultan'a ve Babıali'ye gönderdikleri dilekçelerinde, Osmanlı idaresi altındayken bölgenin en zengin memleketiyken şimdi içinde bulundukları fakirliğin ve sıkıntıların sorumlusunun Yunan Hükümeti olduğunu ifade etmişlerdi.⁴⁷ Larissa'nın ileri gelenleri de Sultan'a dilekçe göndererek Teselya'nın Yunanistan'a iadesini protesto etmişlerdi. Larissa halkı bu dilekçenin bir örneğini Currie'ye de göndermişlerdi. Dilekçe doksan üç Müslüman, elli dört Hristiyan ve kırk bir Yahudi ileri gelen tarafından imzalanmıştı. Dilekçe sahipleri, Yunanistan'ın ezici vergilendirmesi ve yozlaşmış yönetiminin neden olduğu sefaletin yanı sıra, eyaletin oldukça yakın bir zamanda, Yunan yetkililerin hapisshaneden serbest bıraktığı ve evlere saldırdığı haydutlar ve diğer suçlular tarafından acınacak bir duruma getirildiğinden şikâyet ediyorlardı.⁴⁸ Bununla birlikte, Teselya'nın Yunanistan'a iadesi Larissa ve Teselya halkı üzerinde büyük bir endişeye neden olmuştu. Burada yaşayan Müslüman ve Hristiyanlar Sultan'ın merhametine ve hoşgörüsüne sığınarak Teselya'nın tahliye edilmemesini talep etmişlerdi.⁴⁹

Teselya meselesi, uzun zaman sonra büyük güçleri Avrupa Uyumu çerçevesinde yeniden bir araya getirmişti. Yakın Doğu'da son dönemde yaşanan gelişmelerde birbirlerinden farklı politikalar takip eden ve çıkar çatışması içine düşen büyük güçler, Teselya meselesinde tek ses olabilmişlerdi. Ermeni olaylarında Osmanlı Devleti taraftarı bir politika takip eden ve bu sayede İstanbul'daki nüfuzunu kuvvetlendiren Rusya bile Teselya'nın tahliyesini istiyordu. Çar II. Nikola Osmanlı-Yunan sınırı büyük güçlerin

⁴³ Turkey No. 2 (1898), No. 45.

⁴⁴ BOA, Y.MTV, 159/194; BOA, Y.MTV, 159/136; BOA, Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO), Dosya No: 968 Gömlek No: 72572.

⁴⁵ BOA, Y.PRK.PT, 13/139.

⁴⁶ Teselya'nın Osmanlı Devleti'nin elinde kalması için 28 Haziran'da İstanbul'a beş bin imzalı bir dilekçe gönderilmişti. BOA, Yıldız Perakende Evrakı Başkıtabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK.), Dosya No: 52 Gömlek No: 120.

⁴⁷ BOA, Y.PRK.AZJ, 34/65.

⁴⁸ Volo'daki İngiliz Konsolos Yardımcısı, Karditsa ve Trikala'daki tarafsız yabancı sakinlerin, Osmanlı'nın bölgeye gelmesinden üç gün önce bu kasabaların hapisshanelerden serbest bırakılan Yunanlılar tarafından yağmalandığı konusunda Currie'yi bilgilendirmişti. Turkey No. 2 (1898), No. 108.

⁴⁹ Turkey No. 2 (1898), No. 77.

temsilcilerinin katıldığı 1878 Berlin Kongresinde tespit edildiği için⁵⁰ şimdi bu güçlerin muvaffakiyetleri alınmadıkça Teselya’nın Osmanlı Devleti’nin elinde kalmasının mümkün olmadığını Babıali’ye bildirmişti.⁵¹ Nitekim İtalya Dışişleri Bakanı da eski antlaşmalara riayet edilerek Teselya’nın Yunanistan’a iade edilmesini savunuyordu.⁵² Hatta Osmanlı Devleti ile bir süredir siyasi ve askeri anlamda yakın bir işbirliği içerisinde giren Alman İmparatoru II. Wilhelm, büyük güçlerin Hristiyan bir memleketin Müslüman bir devlete ilhakına göz yummalarının mümkün olmadığını, bu nedenle Teselya’nın tahliyesinin daha uygun olduğuna dair Babıali’ye tavsiyede bulunmuştu.⁵³

Büyük güçlerin Teselya’nın tahliyesi için savundukları görüşlere karşılık Osmanlı Hükümeti de bu devletler nezdinde iletişime geçerek Teselya’nın neden Osmanlı Devleti hâkimiyetinde kalması gerektiğini izaha çalışmıştı. İlk olarak harp, Yunanistan’ın tahrikleri ve Girit’i işgali üzerine çıkmıştı. Diğer taraftan 1878 Berlin Konferansında Teselya’nın Yunanistan’a ilhakıyla ilgili alınan karar, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki dostane ilişkileri geliştirmek maksadıyla yapılmış bir hudut düzenlemesiydi. Şimdi ise aynı şekilde Yunan Hükümeti’nin Osmanlı Devleti ile dostane ilişkileri yeniden tesis etmek için Teselya’nın tesliminde fedakârlık göstermesi gerekmektedir.⁵⁴

Büyük güçlerin karar alıcılarının yapmış olduğu her açıklama, Tophane’deki müzakerelerin uzamasına ve yeni sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bazı devletler en azından sınırda stratejik bazı düzenlemelerin yapılmasının Osmanlı Devleti’nin hakkı olduğunu savunurken, İngiltere Hristiyanların yaşadığı bir köyün bile Müslüman bir gücün eline geçmesini istemiyordu. Nitekim 11 Haziran öğleden sonra yapılan toplantıda, büyükelçilerinin her birinin Teselya sınırıyla ilgili farklı planlar sunması üzerine bu meselenin elçilik askeri ateşeleri ile Osmanlı askeri yetkilileri arasında müzakere edilmesine karar verilmişti.⁵⁵ Currie, Tevfik Paşa’ya ikinci toplantıda öngörüldüğü gibi sınır çizgisinin bir taslağını sunmaya hazır olup olmadığını sormuştu. Tevfik Paşa, diğer büyükelçilerden de gelen baskılar neticesinde “tamamen stratejik bir düzeltme ilkesi, Osmanlı Hükümeti tarafından kabul edilmektedir,” şeklinde bir açıklama yapmak zorunda kalmıştı. Bunun üzerine büyükelçiler de gelecek toplantı için Tevfik Paşa’nın önüne, askerî ataşelerce belirlenmiş ve Osmanlı Devleti’ne hiçbir Rum köyünün devredilmediği bir sınır haritası sunmak için karar almışlardı.⁵⁶

⁵⁰ Büyük Güçler kongrede, Osmanlı Devleti ile Yunanistan sınırın düzeltilmesi konusunda anlaşamamaları durumunda arabuluculuk teklifinde bulunma sözü vermişlerdi. W. N. Medlicott, *Bismarck, Gladstone, and the Concert of Europe* (Bristol: University of London The Athlone Press, 1956), 72.

⁵¹ BOA, HR.SYS., 1741/19.

⁵² BOA, HR.SYS., 1741/21.

⁵³ BOA, HR.SYS., 1741/24.

⁵⁴ BOA, İ.MTZ.(01), 24/1184.

⁵⁵ BOA, Y.PRK.PT., 14/21.

⁵⁶ Turkey No. 2 (1898), No. 67, 12; BOA, BEO, 1022/76577.

Tevfik Paşa 12 Haziran’daki toplantıda Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki barış şartlarına ilişkin gözlemlerinin özünü vermek üzere büyükelçilere bir memorandum sunmuştu. Osmanlı Hükümeti’nin talepleri oldukça netti; Teselya sınırının stratejik olarak çizilmesi ve 10.000.000 Osmanlı lirası savaş tazminatı.⁵⁷ Büyükelçiler Tevfik Paşa’nın sunmuş olduğu bu talepleri hükümetlerine danışmak için vakit isteyerek müzakerelere ara vermişlerdi. Altı büyükelçi 14 Haziran’da yeniden bir araya gelmiş ve askerî ataşelerin hazırladığı sınır hattını gösteren bir haritayı Tevfik Paşa’ya sunmuşlardı.⁵⁸ Tevfik Paşa 19 Haziran’daki toplantıda,⁵⁹ askerî ataşelerin çizdiği sınır hakkında Türk askerî uzmanlarının raporunun, bir sonraki toplantının yapılacağı 21 Haziran’a kadar hazır olamayacağını duyurmuştu.⁶⁰

21 Haziran’da yapılması gereken toplantı, Osmanlı askerî uzmanlarının sınır hattıyla ilgili raporlarını hazırlamamış olduklarından dolayı ileriki bir tarihe ertelenmiştir. Buna karşılık büyükelçiler 28 Haziran’a ertelenen toplantıdan önce bir araya gelmişler ve Türk askerî uzmanlarıyla ertelenen görüşmelerine ilişkin askerî ataşelerinin raporlarını görüşmüşlerdir. Currie, Salisbury’e görüşmelerde incelenmekte olan üç farklı sınır çizgisi olduğunu ifade etmiştir. Buna göre:

1. Aslen askerî ataşeler tarafından tamamen stratejik bir sınır olarak önerilen ve Osmanlı’nın 335 kilometrekare elde edeceği hat.

2. Yukarıdaki 335 kilometrekarenin yanı sıra Nezeros Köyü ve ovasının eklenmesi ve diğer birkaç küçük ilave ile toplam 65 kilometrekarelik bir alanı oluşturmaktadır.

3. Pinios’un ağzından başlayan ve yukarıda anlatıldığı gibi orijinal hattı birleştiren ve böylece Rapsani bölgesini de içine alan bir hat.⁶¹

Osmanlı Devleti’nin Teselya’da Yunanistan’a karşı kazanacağı siyasi ve askeri üstünlük Avrupalılar için kabul edilebilir bir durum değildi. Avrupalı hükümetler ve kamuoyları Teselya’nın tahliyesinin yanı sıra stratejik açıdan herhangi bir sınır düzenlemesinin de önüne geçmek için tıpkı 1876 Bulgar olaylarında olduğu gibi Osmanlı askerlerine yönelik büyük bir karalama kampanyası başlatmışlardı. Askerin bölgedeki Hristiyan ahaliyi gasp edip onları katlettiğine dair haberler neredeyse her gün Avrupa gazetelerinin manşetlerini süslüyordu. Ancak Teselya’daki durumu tahkik etmek için İstanbul’dan gönderilen büyükelçilik kâtiplerinin hazırladığı raporlar, Avrupalıların tüm iddialarını yalanlamaya yetmişti. İngiliz Büyükelçiliği Kâtibi Elliot Teselya hakkında hazırladığı raporunda, İngiliz ve Avrupa kamuoylarının iddia ettiği gibi Osmanlı

⁵⁷ Turkey No. 2 (1898), No. 80.

⁵⁸ BOA, Y.MTV, 159/19.

⁵⁹ BOA, Y.PRK.PT, 13/180.

⁶⁰ Turkey No. 2 (1898), No. 83; BOA, Y.MTV, 160/226.

⁶¹ Turkey No. 2 (1898), No. 93.

askerlerinin bölgede hiçbir yağma⁶² ve katliama karışmadığını açıkça belirtilmişti.⁶³ Bu raporlar sayesinde harp sırasında Osmanlı askerleri üstüne atılan asılsız iddialar da çürütülmüştü.

Teselya’daki Müslüman ve Hristiyanlar da bölgenin geleceği adına İstanbul’daki müzakereleri ve kamuoylarında ortaya atıldan iddiaları yakından takip ediyorlardı. Nitekim Teselya halkı Currie ve Sultan’ın ardından İngiltere Başbakanı Salisbury nezdinde de iletişime geçerek Başbakana bir mektup göndermişti. Teselya halkı mektuplarında hem mallarına hem de canlarına zarar vererek onları korkakça terk eden Yunan Hükümeti’nden ve onların ağır vergilerinden bıktıklarını ifade etmişlerdi. Daha önce Osmanlı Devleti idaresi altındayken hiçbir zaman bu kadar çok zulme uğramadıklarını, Müslüman yetkililerin kendilerine her daim hoşgörüyle yaklaştıklarını ve Sultan’ın üstünlüğünü Yunanlıların üstünlüğüne tercih ettiklerini belirtmişlerdi. Teselya halkı Salisbury’den 1881 öncesi sınırın yeniden kurulmasını talep etmişlerdi.⁶⁴ Golos’ta bulunan Ulahlar da büyük güçlere göndermiş oldukları telgrafta, Yunanlıların ellerinde çekmiş oldukları azap ve saldırıların son bulması için Teselya’nın Osmanlı Devleti’nde kalması ricasında bulunmuşlardı.⁶⁵ Hatta Teselya’nın Yunanistan’a iadesine karşı Yenişehir’den Tırnova’dan Tırhala’dan Kalambaka’dan ve Galos’tan çok sayıda Ulah, İstanbul’daki büyükelçilere telgraf göndererek memleketleri Yunanistan’a verilirse silaha sarılacaklarını belirtmişlerdi.⁶⁶ Yenice bölgesinin Hristiyan ileri gelenleri de Teselya’nın Türk kuvvetlerince tahliye edilmesini ve Yunanistan’a geri verilmesini şiddetle protesto etmişlerdi.⁶⁷

Hükümetin üzerindeki kamuoyu ve muhalefet baskısından dolayı Tophane’deki müzakerelerde Teselya’nın tahliyesiyle yakından ilgilenen kişi İngiliz Büyükelçisi Currie idi. Çünkü Salisbury Hükümeti Teselya meselesi nedeniyle Parlamentoda muhalefetin ağır eleştirilerine maruz kalırken, iki taraf arasında sert tartışmalar yaşanıyordu.⁶⁸ Bu nedenlerle Currie’nin müzakerelerde Teselya’nın tahliyesi ve sınır düzenlemesiyle alakalı taviz vermesi mümkün değildi. Bu anlamda Currie 28 Haziran’daki müzakerede Salisbury’nin de onayını aldığı sınır hattı konusunda Tevfik Paşa’ya baskı yapmayı diğer meslektaşlarına da kabul ettirmişti. Tevfik Paşa toplantıda tazminatın miktarını 5.000.000 sterlin (5.500.000 Osmanlı lirası) olarak önerirken, büyükelçiler Yunanistan’ın ödeyebileceği en yüksek meblağın 4.000.000 sterlin olduğunu belirterek Tevfik Paşa’nın

⁶² BOA, Y.A.HUS., 373/89.

⁶³ BOA, Y.A.HUS., 373/89.

⁶⁴ Turkey No. 2 (1898), No. 97.

⁶⁵ BOA, Y.MTV, 161/36.

⁶⁶ BOA, Y.MTV, 161/31.

⁶⁷ Turkey No. 2 (1898), No. 147.

⁶⁸ BOA, HR.SYS, 2870/26.

önerisini reddetmişlerdir. Sınır çizgisi konusunda ise Currie, iki tarafa da kesin talimatlar verilmedikçe askerî uzmanların bir araya gelmesinin boşuna olduğuna dikkat çekmişti.⁶⁹

Askerî ataşelerce hazırlanan sınır tekliflerini içeren taslak, büyükelçiler tarafından 14 Haziran’da Tevfik Paşa’ya sunulmuştu. Bu plan, Türk askerî uzmanlarından müteşekkil bir komisyona sunulmuş ve 21 Haziran’da Tevfik Paşa, askerî uzmanların görüşlerini dinledikten sonra Tırnavo’nun batısında önerilen sınır hattından memnun olduğunu ancak çetelerin saldırılarını kontrol etmek için gerekli pozisyonları sağlamadığı gerekçesiyle Tırnavo’dan doğuya doğru hattı istisna ettiğini belirtmişti. Tevfik Paşa’nın karşı önerisi, sınırın Tırnavo’dan çok sayıda kasaba ve köyün Osmanlı Devleti’ne devredildiği topraklar da dâhil olmak üzere, Nerias ve Pencus nehirlerini denize kadar takip etmesiydi.⁷⁰

Osmanlı Devleti Teselya hakkındaki iddiasını ve ısrarını hükümetler nezdinde sürdürmeye devam ediyordu. Londra Sefirinin Salisbury nezdinde yaptığı ısrarlı baskılarının ardından İngiliz Hükümeti Currie’den, Teselya hakkında kapsamlı bir raporun hazırlanıp gönderilmesini istemişti.⁷¹ Londra Sefiri ayrıca 27 Haziran’da Salisbury’e Teselya’da stratejik nedenlerle toprak imtiyazlarının görüşüldüğü sırada Currie’ye talimatlarında daha fazla serbestlik verilmesini talep etmişti. Salisbury ise Antopulos Paşa’ya cevaben, Yunanistan ile Osmanlı arasındaki sınırın düzeltilmesine ve bunun sonucunda önemli sayıda Yunanın, Osmanlı Hükümeti’nin yönetimi altına girmesine rıza gösteremeyeceğini söylemiştir Salisbury ayrıca Rum sakinlerin bulunduğu herhangi bir bölgenin, Osmanlıya geri verilmesi halinde, bu bölgeleri terk etmek isteyen herkese tazminat verilmesi gerektiğini de ifade etmişti.⁷²

3. Müzakerelerin Çıkmaza Girmesi

İstanbul’daki barış müzakerelerinin üzerinden bir ay geçmiş olmasına rağmen somut hiçbir netice elde edilememişti. Büyükelçiler ile Tevfik Paşa arasında süren müzakereler Teselya ve tazminat meseleleri yüzünden çıkmaza girmişti. Müzakerelerde Tevfik Paşa, her galibin hakkı olduğu gibi toprak kazanımını ve tazminat hakkını sonuna kadar korumak isterken, İngiliz Büyükelçisi Currie ise Osmanlı Devleti’nin olası bir toprak kazanımına karşı çıkmıştı. Bu meseleler üzerine uzlaşma sağlamaması müzakerelerin uzamasına neden olurken, bu durum iki taraf için de büyük bir dezavantaj oluşturmaktaydı. Osmanlı Devleti yaklaşık bir buçuk aydır Teselya’da Müşir Edhem Paşa komutasında Nizamiye ve Redif taburlarından oluşan büyük bir askeri kuvvet tutuyordu. Bu durum mali açıdan Osmanlı Hükümeti’ne büyük bir külfet yüklemekteydi. Diğer taraftan Teselya’daki Osmanlı askerlerini Hristiyan toprağındaki işgalci bir güç olarak gören Avrupa kamuoyu ise hükümetler üzerindeki baskılarını her geçen gün arttırıyordu. Tevfik Paşa 3 Temmuz’da

⁶⁹ Turkey No. 2 (1898), No. 98.

⁷⁰ Turkey No. 2 (1898), No. 105; BOA, *Y.A.HUS.*, 373/87.

⁷¹ BOA, *HR.SYS*, 1741/36.

⁷² Turkey No. 2 (1898), No. 109.

yapılan müzakerelerde tazminat ödenene kadar Teselya’nın Osmanlı Devleti idaresi altında kalmasını teklif etmişti. Fransız ve Rus büyükelçileri Avrupa’daki heyecan nedeniyle bu teklifi uygun bulmadıklarını söylerken, Currie ise Teselya’nın Osmanlı Devleti’nde kalması halinde Balkanlarda yeni bir harbin çıkabileceği uyarısında bulunarak Teselya’nın bir an önce tahliyesini tavsiye etmişti.⁷³

Müzakerelerin uzaması İngiliz Parlamentosu’nda yoğun tartışmaların yaşanmasına ve hükümet üzerinde baskı kurulmasına neden olmuştu. Lordlar Kamarasından Lord Connemara 6 Temmuz’da Başbakan Salisbury’e, sadece bir ay süren 1878 Berlin Konferansı ile karşılaştırıldığında İstanbul’daki müzakerelerin neden bu kadar uzun sürdüğü sorusunu yöneltmişti. Ayrıca Lord Connemara, müzakereler sonuçlandırılmadan bu şekilde devam ederse hem Osmanlı Devleti hem de Yunanistan açısından yeni tehlikelerin ortaya çıkabileceği konusunda Salisbury’i uyarıyordu. Çünkü son birkaç haftadır Yunanistan’da Kral karşıtı gösteriler artmaya başlamıştı. Salisbury ise iki konferans arasında büyük farklılıklar olduğunu, Berlin’deki müzakerelere Prens Bismarck’ın başkanlık ettiğinin gözden kaçırılmamasını ifade ederek karşılık vermiştir. 1878’de Rus ordusu İstanbul’a bir taş atımı mesafesindeydi ve Bismarck’ın konferansın başarısızlığa uğramasının, bu ordunun hareketine yol açabileceği yönündeki uyarısı o dönem süreci hızlandırmıştı. Salisbury, gecikmenin tamamen Osmanlı Hükümeti’nin ihtiyatından kaynaklandığını, altı büyük güç arasında tam bir uyum olduğunu ve tüm konularda ortak mutabakat sağlandığını ifade etmiştir.⁷⁴

Müzakerelerin yavaş ilerlemesinden dolayı Avrupa kamuoyu da Osmanlı Devleti’ni sorumlu tutuyordu. Gazeteler, hükümetin görüşmeleri ağırdan alarak büyükelçileri usandırarak bazı kazanımlar elde etmeye çalıştığını, iddia etmekteydiler. Ancak bazı gazeteler ise bunun sadece Osmanlı Devleti’nin suçu olmadığını özellikle Teselya meselesine büyük güçlerin dâhil olarak süreci uzattıklarını savunuyorlardı. Bu anlamda sürekli zorluk çıkaran ve uzlaşmaz bir tavır sergileyen İngiltere, bazı gazeteler tarafından açık bir şekilde eleştirilmişti.⁷⁵

Tazminatın miktarı ve ödeme şekli Teselya’nın tahliyesini yakından ilgilendiriyordu. Osmanlı Devleti tazminat tamamen ödenene kadar askerlerin teminat olarak Teselya’da kalmaya devam edeceklerini büyükelçilere bildirmişti. Ancak Yunanistan’ın mali durumu oldukça kötüydü ve dışarıdan borç almadan tazminatı ödemesi mümkün değildi.⁷⁶ Ayrıca savaştan yenik ayrılmış ve ekonomisi güven vermeyen

⁷³ BOA, Y.PRK.TKM., 39/16.

⁷⁴ House of Lords Debates (HL Deb) 06 July 1897 vol 50 cc1206-8.

⁷⁵ BOA, Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM.), Dosya No: 39 Gömlek No: 12.

⁷⁶ Yunanistan 19. yüzyılda dört kez temerrüde düşmüştü. Kris James Mitchener-Marc D. Weidenmier, “Supersanctions and Sovereign Debt Repayment”, *Journal of International Money and Finance*, 29/1, (2010), 19-36.

Yunanistan’a hiçbir Avrupalı sermayedarın borç vermeye yanaşmaması da süreci uzatan bir diğer neden olmuştur. Currie, Osmanlı Devleti’nin Yunanistan’dan talep ettiği savaş tazminatı konusunda büyükelçilerin görüşlerini ortaya koyan bir raporu Salisbury’e göndermişti. Büyükelçiler tazminat miktarının Yunanistan’ın ödeme gücü ile sınırlı olması gerektiğine dair teklifi Tefik Paşa’ya iletmışlerdi.

Altı devletin İstanbul’daki büyükelçileri 8 Temmuz’da Hariciye Nazırı Tefik Paşa’ya Avrupalı devletlerce çok mühim olan Teselya tahliyesi ve sınır düzenlemesinin biran evvel daha önce sundukları öneriler çerçevesinde kabul edilmesini talep etmişlerdi.⁷⁷ Salisbury de Osmanlı-Yunan sınırındaki “stratejik” düzeltmeden dolayı yaklaşık 3000 Hristiyan’ın Osmanlı egemenliğine gireceğini bunun hükümeti tarafından asla kabul edilmeyeceğini bu nedenle ortak hareket etmelerine dair çağrıda bulunmuştur. Hâlbuki bu rakamlar ve daha fazlası İngiliz raporlarında geçmişse de bunun abartılı olduğu İngiliz Albay Ponsonby’nin bölgede yaptığı incelemeler neticesinde belirtilmişti. Albay Ponsonby olası bir sınır değişikliğinde sadece 300-400 Ulah’ın bulunduğu bir köyün Osmanlı Devleti’ne geçeceğini hazırladığı raporunda açıklamaya çalışmıştı.⁷⁸

Büyükelçiler Tophane’deki müzakerenin ardından Büyükdere’deki Avusturya Büyükelçiliğinde yeniden bir araya gelmişler⁷⁹ ve toplantıda Rus Büyükelçisi Nelidov’un önerisine uygun olarak Babıali’ye gönderilmek üzere bir nota hazırlamışlardı.⁸⁰ Currie bu notaya, Osmanlıya bırakılan toprakların tüm sakinlerine uygun bir tazminatla göç etme seçeneğinin sunulması gerektiği yönünde bir şart eklemek istemişse de meslektaşları bunu kabul etmemişti.⁸¹ Büyükelçiler Babıali’nin Teselya hududunun düzeltilmesi sorununa ilişkin kaçamaklarını göz önünde bulundurarak hükümetlerinden aldıkları talimatla Hariciye Nazırı Tefik Paşa’ya:

“Askerî Ataşeliklerin hazırladığı ve Babıali’ye iletilen stratejik sınır düzeltme hattı, büyük devletlerin onayına sahiptir. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti’ne tüm Avrupa’nın ilgilendiği bir barışın sonuçlandırılmasını geciktirmekten başka hiçbir sonucu olmayan bir engeli sona erdirmeye kararlı olduklarını bildirmeyi kabul ettiler,”⁸² ifadelerinin yer aldığı notayı göndermişlerdir.

Büyükelçilerin 8 Temmuz’daki taleplerine, 13 Temmuz’a kadar Babıali’den hiçbir cevap verilmemiş hatta büyükelçilerin talepleri, Babıali tarafından giderek artan bir muhalefetle karşılanmıştı. Currie de bunun üzerine meslektaşlarını acil toplantıya

⁷⁷ BOA, HR.SYS., 1741/40.

⁷⁸ Turkey No. 2 (1898), No. 129.

⁷⁹ BOA, Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB), Dosya No: 19 Gömlek No: 59.

⁸⁰ BOA, HR.SYS., 1741/40.

⁸¹ Turkey No. 2 (1898), No. 133.

⁸² Turkey No. 2 (1898), No. 133.

çağırılmıştı.⁸³ Currie meslektaşlarına Trikala veya Tırnavo kasabalarının Osmanlı Devleti’ne bırakılmasına hükümetini asla rıza göstermeyeceğini bildirmişti.⁸⁴ Almanya Dışişleri Bakanı da İstanbul Büyükelçisi Saurma’ya şüpheli durumlarda Rus programını desteklemenin her zaman en güvenlisi olduğunu ancak Currie’nin kötü bir sicile sahip olduğu için onun sözlerine güvenmemesi gerektiği talimatını vermişti. Çünkü Almanya da tıpkı Osmanlı Hükümeti gibi harp tazminatı ödenmedikçe Teselya’nın tahliyesini doğru bulmuyordu.⁸⁵

Sultan II. Abdülhamid 15 Temmuz’daki görüşmelerde, Tevfik Paşa’ya harita üzerinde yapılacak değerlendirmeler sırasında yardımları dokunacağını düşündüğü Tophane Müşiri Zeki Paşa ile Erkân-ı Harbiye’den Sadeddin Paşa’nın da görüşmelere katılmasını istedi.⁸⁶ 17 Temmuz’da Avusturya-Macaristan Büyükelçiliğinde yapılan toplantıda,⁸⁷ yoğun tartışmaların ardından sınır çizgisinin Pinios ve Kyria hattı olarak kabul edildiği bir taslak hazırlanmıştı. Buna göre sınır çizgisi: “Askerî ataşelerce hazırlanan, büyükelçiler tarafından Hariciye Nazırına iletilen ve büyük devletlerce müştereken onaylanan Teselya hududu düzeltme çizgisi, Osmanlı Hükümetince kabul edilmiştir. Bu çizgi yerinde izlendiğinde, üzerinde anlaşmaya varılarak ufak tefek değişikliklerin yapılabileceği anlaşılır,”⁸⁸ şeklinde belirtilmiştir. Tevfik Paşa, taslağı Babıalı’ye sunacağına ve en kısa zamanda cevap vereceğine dair söz vermişti.

Osmanlı Devleti nihai barış yapılana kadar hiçbir şekilde tedbiri elden bırakmak istemiyordu. Bu anlamda neredeyse tüm Avrupa kamuoyunun gözetimi altında olan Teselya’daki ordunun durumu büyük bir önem arz ediyordu. Olası bir taşkınlık veya bölgedeki eşkıyalara yönelik aşırı güç kullanımı, İstanbul’daki müzakerelerin gidişatını Osmanlı aleyhine etkiliye bilirdi. Bu durumun farkında olan ve Yunanistan tarafından açık bir şekilde desteklenen eşkıyalar, büyük güçlerin dikkatini çekmek için Teselya’daki Osmanlı askerlerine saldırılar düzenliyorlardı. Saldırıların artmasıyla Müşir Edhem Paşa eşkıyaların üzerine Sadık Paşa komutasında dört tabur asker sevk etmiş ve iki taraf arasında şiddetli çarpışmalar yaşanmıştı. Osmanlı Hükümeti, büyük güçlerin Teselya’dan Osmanlı Devleti’ne bir karış toprak verme niyetinde olmadıkları ve Yunanistan’ın da suçlamalarına meydan vermemek için Edhem Paşa’dan harekâtı durdurmasını istemişti.⁸⁹

Teselya’daki bu askeri harekâtlar İngiliz Parlamentosunun da gündemine yansımış ve Herbert Robert Parlamento Dışişleri Daimî Müsteşarı Curzon’a şu soruları yöneltmiştir:

1. Hükümetin, Teselya’da Türk birliklerinin bildirilen barbarca davranışları hakkında bilgisi var mıdır?

⁸³ Turkey No. 2 (1898), No. 146.

⁸⁴ Turkey No. 2 (1898), No. 179.

⁸⁵ BOA, Y.MTV, 163/220.

⁸⁶ BOA, İ.MTZ.(01), 24/1187.

⁸⁷ BOA, Y.MTV, 162/259.

⁸⁸ Turkey No. 2 (1898), No. 159.

⁸⁹ BOA, Yıldız Perakende Evrakı Başkıtabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK.), Dosya No: 53 Gömlek No: 5.

2. Larissa’nın üç Yunan ileri geleni, Teselya’nın Türk vilayeti olarak kalması lehine bir dilekçeyi imzalamayı reddettikleri için, Babıali’nin emriyle esir olarak Çanakkale Boğazı’ndaki bir kaleye gönderilmiş midir? Larissa yakınlarında hasatlarını toplarken başsız cesetlerin bulunduğu dair raporun bir teyidi var mıdır?

3. Bu ve diğer iddia edilen ateşkes ihlalleri, Osmanlı Hükümeti’nin ve İstanbul’daki büyükelçilerin dikkatine sunulmuş mudur?

Curzon, son zamanlarda Teselya’daki savaş alanını ziyaret eden İngiltere’nin İstanbul Büyükelçiliği Kâtibi Eliot’un gönderdiği raporlar ışığında, Türk askerlerinin Müslüman-Hristiyan ayrımı yapmaksızın Teselya’daki ahalinin canlarını ve mallarını dikkatlice koruduklarını ve adil bir yönetim sergilemek için ellerinden geleni yaptıklarını belirterek iddiaları yalanlamıştı.⁹⁰

Büyük güçler arasında İstanbul’daki barış müzakerelerini ve Teselya’nın geleceğini en yakından takip eden güç, hiç şüphesiz İngiltere idi. Daha müzakereler başlamadan barış genel esaslarını ortaya koyan Başbakan Salisbury’nin kullanmış olduğu birtakım ifadeler, kendi ülkesindeki bazı siyasetçilerin de dikkatini çekmişti. Salisbury, harbin hemen ardından kamuoyunu verdiği demeçlerde “hiçbir Hristiyan toprağının Müslüman bir devletin hâkimiyetine geçmeyeceği” ifadelerini kullanmıştı. Hatta Salisbury İstanbul’daki temsilcisi Currie’ye gönderdiği resmi talimatlarında da bu ifadeyi açıkça yer vermişti. Nitekim Currie de müzakerelerin resmi olarak başladığı ilk gün, tüm delegelerin huzurunda bu ifadeyi kullanmıştı. Osmanlı-Yunan Harbi’ni yakından takip eden ve hatta Teselya’daki Osmanlı ordugâhına ziyarette bulunan İngiliz Parlamentosu üyesi Sir Ellis Ashmead-Bartlett, Başbakan Salisbury’i bu ifadelerinden dolayı ağır bir şekilde eleştirmişti. Ashmead-Bartlett’e göre Hristiyan olan hiçbir toprağın Müslüman yönetimi altına girmemesi gerektiği yönündeki sözler talihsiz bir ifadeydi. Çünkü yüz milyonlarca Müslüman tebaası olan ve bunların altmış milyondan fazlası Hindistan’da olan İngiltere’nin, dünyaya Hristiyan olan hiçbir toprağın asla Müslüman olmaması gerektiğini söylemesi, kabul edilebilir bir durum değildi. Ashmead-Bartlett, hükümeti Osmanlı Devleti’ne ve Müslüman dinine karşı son zamanlarda benimsediği yanlış ve pervasızca politikadan dolayı sert bir şekilde eleştirmiştir. Hükümetin yanlış politikası Müslüman dünyasında iyi biliniyordu ve bu durum, İngilizlerin güvenliği için büyük bir tehlike oluşturuyordu. Konuşmasının devamında ifadelerini daha da sertleştiren Ashmead-Bartlett, kötü bir Hristiyan’ın iyi bir Müslümandan daha üstün sayılması anlayışını doğru bulmadığını, eğer Hristiyanlığı gerçek işlerine ve ahlaki niteliklerine göre yargıarlarsa Türklerin Doğu’daki sözde Hristiyanlardan daha iyi Hristiyanlar olduğunu ifade etmişti. Hristiyanlığın temel ilkelerinden birinin diğer dinlere tam adalet yapmak olduğunun altını çizen Ashmead-Bartlett, söz konusu Müslümanlar olduğunda bu ilkeyi tamamen göz ardı eden diğer Parlamento üyelerini ağır

⁹⁰ HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc409-10.

bir şekilde eleştirmişti. Son olarak Ashmead-Bartlett, Osmanlı Devleti’ne ve Sultan II. Abdülhamid’in şahsına karşı olan düşmanlıklarında ısrar ederlerse, Hindistan’da karşılarına çok ciddi bir “Nemesis” çıkacağı konusunda uyarıda bulunmuştu.⁹¹

Parlamento’da yapılan bu eleştiriler karşısında Salisbury’nin söylemlerinde önemli değişiklik olmaya başlamıştı. 1897’in yaz aylarında Sultan, Halife sıfatıyla Hindistan’da İngilizlere karşı ayaklanma başlatmak için uygun bir konumdaydı. Çünkü harbin ardından Sultan II. Abdülhamid’in Müslüman dünyasındaki nüfuzu iyice artmıştı. İngiliz casus Profesör Arminius Vamberry, Kraliçe ile yaptığı görüşmede son zamanlarda dünyadaki Müslümanlar arasında büyük bir uyum ve dayanışmanın geliştiği konusunda uyarıda bulunmuştu. Hindistan’dan Osmanlı Devleti’nin Yunanistan’a karşı mücadelesine yardım etmek için önemli miktarda bağış gönderilmişti.⁹² Lordlar Kamarasında 2 Ağustos’ta yapılan toplantıda Salisbury daha önce kullandığı ifadeyi “Yunan olan hiçbir toprağının asla Türklerin yönetimi altına girmemesi gerektiği” şeklinde değiştirmiştir. Salisbury daha sonra Currie’ye müzakerelerde “Müslüman” yerine “Türk” ifadesinin kullanılması talimatını göndermişti.⁹³

4. İngiltere’nin Baskısı

İngiliz Hükümeti 1894’te başlayan Ermeni olaylarından itibaren Osmanlı Devleti’ne karşı tehdit hatta zorlama politikasında öncülük ediyordu. İngiltere’nin bu tavrı özellikle Girit ve Yunan Harbi neticesinde zirve noktaya ulaşmıştı. Avusturya ve Rusya gibi güçler Sultan’a Teselya sınırıyla ilgili büyük güçlerin kararlarını kabul etmesi yönünde tavsiyelerde bulunan mesajlar göndermişlerdi. Ancak bu mesajların tonu ve dili, İngiliz Hükümeti’nin Osmanlı Devleti’ne karşı kullandığı ton ve dilden çok farklıydı. Birçok İngiliz, hükümetin Osmanlı Devleti’nin zorlanmasıyla neden öncülük etmesi gerektiğine anlam veremiyordu çünkü bu durum Rusya’nın işine yarıyordu. Bu anlamda Ashmead-Bartlett Osmanlı Devleti’ni tam anlamıyla kendilerinden uzaklaştırmamak için hükümetin Kuzey Teselya’daki Peneus hattına rıza göstermesini savunuyordu. Çünkü bu hat kabul edilirse, Osmanlı Devleti’ne 1881’de Yunanistan’a verdiği toprakların altıda birinden daha azını verecekti ki bu, iki ülke arasında iyi bir bölünme hattıydı. Ashmead-Bartlett’e göre Yakın ve Uzak Doğu’daki İngiliz çıkarları için hükümetin Osmanlı Devleti’nin bu kadar küçük toprak katılımını engellemede neden öncülük etmemesi gerekiyordu çünkü bundan hiçbir kazancı yoktu.⁹⁴

⁹¹ HC Deb 03 August 1897 vol 52 cc245-84.

⁹² HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc418-79.

⁹³ HL Deb 02 August 1897 vol 52 cc49-53.

⁹⁴ HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc418-79.

İngiliz Parlamentosunda Sir Ellis Ashmead-Bartlett’in aksini düşünen, Osmanlı Devleti’nin Avrupa’dan hatta Anadolu’dan sökülüp atılmasını isteyen çok sayıda siyasetçi vardı. Bu siyasetçilere göre harbin sorumlusu Sultan’dı ve İngiliz Hükümeti’nin Teselya’dan bir karış bile toprak verilmemesi için yapmış olduğu baskı oldukça makuldü.⁹⁵ Avrupa’nın iradesine meydan okuyarak Müslüman bir devletin Hristiyan bir devleti harp sahasında mağlup etmesini hazmedemeyen Sir Charles Dilke, Türklerin bir santim bile toprak almaması gerektiğini savunuyordu. Görüşlerini desteklemek adına Dilke, Osmanlı Devleti’nin savaş ilan ederken hiçbir şekilde toprak almayacaklarını ifade ettiklerini iddia etmişti. Hatta Dilke harp başladığında büyük güçlerin “hiçbir tarafın toprak kazanmayacağına yönelik” yayımladığı genelgeye dikkat çekerek en erken zamanda Osmanlı Devleti’nin Teselya’dan tahliyesini istemişti. Yunanistan’ın Osmanlı Devleti karşısında Batı medeniyetinin savaşını verdiğini savunan Dilke, harbin Uzak Doğu’daki etkisine bakıldığında ise İngiltere’nin savaşı olduğunu belirterek parlamentonun desteğini talep etmişti. Ancak Dilke’nin birçok ifade daha ilk anda Curzon tarafından yalanlanmıştır. Curzon büyük güçlerin harp başladığında “hiçbir tarafın” ifadesini değil “saldırgan” tarafın ifadesini kullandıklarını ayrıca Osmanlı Hükümeti’nin de toprak kazanmayacakları yönünde bir açıklamalarının olmadığını söylemişti.⁹⁶ Sultan II. Abdülhamid, harbi herhangi bir büyüme arzusu olmadan üstlendiğini ilan etmişti. Yunanlılar, Girit’i işgal ederek ve sınırda Osmanlı askerlerine saldırarak harbi başlatmışlardı.

Osmanlı-Yunan sınırında ufak değişikliklerin yapılmasına bile tahammülü olmayan İngiliz siyasetçiler vardı. Bu siyasetçilere göre böyle bir girişim, Osmanlı Devleti’ni güçlendirecekken, Yunanistan’ı zayıflatacaktı. Bir başka deyişle bu durum “tiranlık ve barbarlığı” güçlendirecek, “özgürlük ve medeniyeti” zayıflatacaktı. Parlamentodaki bazı siyasetçilere göre tiranlığın ve barbarlığın en büyük timsali olan Osmanlı Devleti’nin sınırda ufak da olsa Yunanistan’dan toprak ve tazminat kazanmaya hakkı yoktu. Bu siyasetçilere göre harbi teknik olarak Osmanlı Devleti başlatmıştı çünkü savaş ilan etmişlerdi. Sadece harp sahasında Yunanlılar karşısında başarılı oldukları için Osmanlı Devleti’nin Teselya’yı ellerinde tutmaya hakkı yoktu. Parlamentonun önde gelen isimlerinden Wallace Osmanlı Devleti’ni medeni dünyanın tarihinde asla yer işgal etmemesi gereken bir güç olarak görüyordu ve bu nedenle bir an önce Teselya’dan çıkarılmasını istiyordu.⁹⁷ Neyse ki İstanbul’daki müzakerelerin en kritik anında İngiliz Parlamentosu 6 Ağustos 1897’de tatile girmişti. Kraliçe de parlamentonun kapanış konuşmasında, antlaşmanın yakın bir zamanda imzalanacağını, yeterli bir tazminat karşılığında Osmanlı Devleti tarafından fethedilen

⁹⁵ HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc418-79

⁹⁶ HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc418-79.

⁹⁷ HC Deb 04 August 1897 vol 52 cc366-71.

toprakların, sınırda küçük bir değişiklik yapılarak Yunanistan’a iade edileceğini ifade etmişti.⁹⁸

5. Barış Antlaşmasının İmzalanması

Tophane’deki on beşinci müzakerede, antlaşmanın imzalanmasına müteakip Teselya’daki Osmanlı askerlerinin Salamirya Nehri’ne çekilerek oradaki bazı askeri noktaları tutacağı ancak tazminat ödendikten sonra askerlerin tamamen çekilerek Teselya’yı Yunanistan’a bırakılması görüşülmüştü. Meclis-i Vükela’da bu konu üzerine yapılan toplantıda, Teselya’nın Osmanlı Devleti’nin elinde kalmasının kazanılmış bir hak olduğu, muharebede galip olan devletin, mağlup olan devletten toprak temin etmeye hakkı olduğuna dair ortak bir görüş ortaya çıkmıştı. Ayrıca tazminat tam olarak alınmadan askeri geri çekip terhis etmenin yerleşik kanunlara aykırı olduğuna dair de büyükelçiler nezdinde iletişime geçilmişti.⁹⁹

Müzakerelerin uzaması ve Teselya’daki Osmanlı askeri varlığı, Başbakan Salisbury üzerinde yoğun bir kamuoyu baskısına neden oluyordu. Bu nedenle inisiyatifi ele alan Salisbury yayımladığı deklarasyonda, Yunanistan’ın istikrazının ilanından bir ay sonra Teselya’nın tahliye edilmesini teklif etmişti. Rus yayın organı Novoie Vremia gazetesi, Yunanistan’ın mümkün olduğu kadar erken barış anlaşmasını imzalamayı isterken, İngiliz diplomasinin buna engel olduğunu iddia etmişti. Gazeteye göre Salisbury Afgan sınır olaylarında Osmanlı Devleti’nin etkisinden kuşku duyarak hırçınlaşmış, bu nedenle de barış müzakerelerinde birtakım zorluklar çıkararak intikam alma peşindeydi.¹⁰⁰

Salisbury’nin deklarasyonunun ardından İstanbul’daki büyükelçiler antlaşma imzalanıp, Yunanistan’ın alacağı istikraz ilan edildikten sonra Teselya’nın tahliyesinin başlamasını resmi olarak Tefik Paşa’ya bildirmişlerdi. Çünkü Yunan maliyesi çok kötü bir durumdaydı ve hatta ülkedeki birçok yerin varidatı, yabancı istikrazlara karşılık teminat altındaydı. Bu koşullar altında hiçbir sermayedar, Yunanistan’a kredi sağlamak istemiyordu. Yunan Hükümeti ise Teselya’nın varidatını teminat olarak gösterip, Avrupa’dan istikraz alma peşindeydi.¹⁰¹ Osmanlı Hükümeti ise bu görüşe karşı çıkıyordu çünkü harp tazminatının ödenmesi için Avrupa’nın dört bir yanından Yunanistan’a para yardımı yapıyordu. Aynı zamanda istikraz için birçok devletin hazır bulunduğu da kamuoyunda sıkça tekrarlanıyordu. Bu nedenle Osmanlı Hükümeti, tazminat ödenmedikçe tahliyeye teşebbüs etmenin emsali olmayan bir uygulama demek olduğu gerekçesiyle büyükelçilerin teklifine karşı çıkmıştı.¹⁰²

⁹⁸ HL Deb 06 August 1897 vol 52 cc510-1.

⁹⁹ BOA, *Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Evrakı (Y.A.RES.)*, Dosya No: 88 Gömlek No: 9.

¹⁰⁰ BOA, *Y.MTV.*, 166/208.

¹⁰¹ BOA, *Y.PRK.PT.*, 15/37.

¹⁰² BOA, *Y.PRK.PT.*, 15/34.

Barış müzakerelerinin başladığı 3 Haziran’dan yaklaşık üç ay sonra büyükelçiler ile Tevfik Paşa arasında birçok konu üzerine uzlaşma sağlanmıştı. İngiltere’nin yoğun baskıları neticesinde Babıali 4.000.000 Osmanlı lirası harp tazminatını kabul etmek zorunda kalmıştı. Tazminat miktarının belirlenmesinin ardından sıra Teselya’nın tahliyesi meselesine gelmişti. Babıali’de ve Yıldız Sarayı’nda yapılan toplantılar ve tartışmalar neticesinde Sultan, tazminat tamamen ödendikten sonra Teselya’nın tahliyesine rıza göstermişti. Ancak Babıali ile iletişime geçen Almanya, İstanbul’daki büyükelçilerin tahliye ile ilgili tekliflerinin kabul edilmesini çünkü bu mesele hakkında büyük güçler arasında tam bir uyumun olduğunu, Alman Hükümeti’nin de bu uyumdan ayrılmasının mümkün olmadığını bildirmiştir. Bu koşullar altında Almanya dostane bir şekilde teklifin kabul edilmesi için ricada bulunmuştu.¹⁰³

Uzun tartışmaların ardından 16 Eylül’de yapılan on dokuzuncu müzakerede büyükelçiler ile Tevfik Paşa arasında nihayet uzlaşma sağlanmıştı.¹⁰⁴ 18 Eylül’de Tophane’de imzalanan barış antlaşması aynı gün Atina’ya gönderilmişti.¹⁰⁵ Ayrıca Salisbury, İngiliz Hükümeti’nin taleplerinin eksiksiz şekilde yerine getirilmesinde gösterdiği çalışmalarından dolayı 21 Eylül’de Currie’yi tebrik etmişti.¹⁰⁶ Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki kesin barış antlaşması ise 4 Aralık 1897’de İstanbul’da imzalanmıştı. Yunan Hükümeti ironik bir şekilde barış antlaşmasının Yunanistan Kralı tarafından tasdik edilen nüshasını Teselya isimli bir vapurla İstanbul’a göndermişti.¹⁰⁷

Antlaşmanın imzalanması ve Teselya’nın tahliye edilecek olması en fazla Ermenileri hayal kırıklığına uğratmıştı. Çünkü Osmanlı Devleti’nin Teselya’da asker bulundurması Anadolu’daki Ermeni komitelerinin işine geliyordu. Bu nedenle antlaşmanın ardından Franco Armeniyan adlı komite Fransa Başbakanı nezdinde iletişime geçmiştir. Komite, Teselya’dan Anadolu’daki yerlerine dönecek olan askerlerin muzafferiyet duygusu içerisinde Hristiyanları tehdit edip, onlara karşı saldırılarda bulunacaklarını iddia ederek Teselya’nın tahliye edilmemesini istemişti. Komite, savaş sırasında Ermenilerin Rumlara destek verdiği için askerlerin kendilerine karşı katliamlarda bulunacaklarını, milliyetleri ne olursa olsun tüm Hristiyanların saldırılara uğrayacağını, Hristiyanların zorla din değiştirmeye zorlanacakları mesnetsiz iddialarda bulunmuştu. Nitekim komitenin iddiaları ve talepleri Fransa Hükümeti nezdinde itibar görememişti.¹⁰⁸

¹⁰³ BOA, Y.A.RES., 88/87.

¹⁰⁴ BOA, HR.SYS, 1670/4.

¹⁰⁵ Turkey No. 2 (1898), No. 332.

¹⁰⁶ Turkey No. 2 (1898), No. 337.

¹⁰⁷ BOA, BEO, 1054/79011.

¹⁰⁸ BOA, Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM.), Dosya No: 541 Gömlek No: 28.

6. Teselya’nın Tahliyesi

Barış antlaşmasının ikinci maddesi gereği harp tazminatının ivedilikle ödenmesi için Atina’da büyük güçlerin temsilcilerinin yer aldığı Uluslararası Arabulucu Devletler Temsilciler Komisyonu kurulacaktı. Yine aynı maddenin son iki fıkrası gereği Teselya’nın tahliyesi, Yunanistan’ın harp tazminatını ödemek için alacağı kredisinin yayımlandığı tarihten itibaren bir ay içerisinde gerçekleşecekti.¹⁰⁹ Ancak daha önce de izah edildiği gibi Yunanistan’ın teminat veya yabancı bir gücün garantörlüğünü almadan piyasalardan yeterli krediyi bulması mümkün değildi. Altı güç arasından hiçbir hükümetin Yunanistan’ın alacağı krediye garantör olmak istememesi süreci yeniden çıkmaza sokmuştu. Ayrıca Atina Hükümeti iç çalkantılar ve Kral karşıtı gösteriler nedeniyle siyasi açıdan da oldukça zor durumdaydı.¹¹⁰ Osmanlı Hükümeti 24 Ocak 1898’de büyük güçler nezdinde iletişime geçerek Teselya’da asker bulundurmanın devlete büyük bir mali külfet yüklediğini, komisyonun biran evvel çalışmalarına başlayarak tazminatın ödenmesini talep etmişti.¹¹¹

Osmanlı Devleti gibi Salisbury Hükümeti’nin de 1898 yılı içerisindeki önceliği Teselya’nın tahliyesiydi.¹¹² Çünkü 6 Ağustos 1897’de tatile giren İngiliz Parlamentosu 8 Şubat’ta yeniden açılmıştı. Muhalefet Partisi ve liderleri Sir W. Harcourt, Teselya meselesi üzerinden hükümeti sıkıştırmak için çoktan kollarını sıvamıştı. Nitekim Kraliçe de parlamentonun açılış konuşmasına Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında toprak ilişkilerinin pratikte değişmediğini ifade eden sözlerle başlamıştı.¹¹³ Parlamento üyesi Francis Stevenson ise hükümetten, İngiltere, Rusya ve Fransa’nın tazminatı karşılamak üzere Yunanistan’ın alacağı krediye garantör olmalarını talep etmişti.¹¹⁴ Hatta bazı temsilciler bu üç gücün, sadece krediye değil aynı zamanda Teselya’nın barış antlaşmasında öngörülen dört haftalık süre içinde Türk birlikleri tarafından tahliyesine de garantör olmalarını istemişlerdi.¹¹⁵ Buna karşılık Ashmead-Bartlett gibi üyeler ise Teselya’nın tahliyesiyle birlikte bir de Yunanistan’a kredi garantisi verildiği takdirde bunun Doğu’daki İngiliz çıkarları açısından oldukça tehlikeli olacağını düşünüyorlardı.¹¹⁶

¹⁰⁹ Turkey No. 2 (1898), No. 328.

¹¹⁰ Antlaşmanın imzalanmasına ve Teselya’nın tahliyesinin kabul edilmesine rağmen Yunanistan’daki iç karışıklıklar uzun bir süre daha devam etmiştir. Bu süreçte Atina ve Teselya mebusları arasında mecliste yoğun tartışmalar yaşanmıştı. Teselya mebusları tahliyenin gerçekleşeceği süreyi uygun bulurken, Atinalı mebuslar ise tahliyenin biran evvel gerçekleşmesini istiyordu. Bu anlamda Atinalı mebuslar terhis edilen askerlerin yeniden silah altına alınması ve savaş hazırlıklarının başlaması yönünde hükümete çağrıda bile bulunmuşlardı. BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK.)*, Dosya No: 133 Gömlek No: 25.

¹¹¹ BOA, *BEÖ*, 1073/80451. 30 Nisan 1898 tarihi itibarıyla Teselya’da 8 Nizamiye ve 32 Redif taburu olmak üzere toplamda 40 tabur bulunuyordu. Mevcut asker sayısı ise 24.877 kişi idi. Özellikle rediflerin yaz gelmeden memleketlerine gönderilmeleri gerekiyordu. BOA, *Y.PRK.ASK.*, 137/72.

¹¹² HC Deb 04 March 1898 vol 54 cc627-745.

¹¹³ HL Deb 08 February 1898 vol 53 cc1-5.

¹¹⁴ HC Deb 11 February 1898 vol 53 cc359-60.

¹¹⁵ HL Deb 24 February 1898 vol 53 cc1495-7.

¹¹⁶ HC Deb 08 February 1898 vol 53 cc56-148.

Kraliçe'nin konuşmasına yanıt veren Salisbury ise Osmanlı-Yunan Harbi'nin sonlandırılmasında ve barışın imzalanmasında Avrupa Uyumunun başarısına dikkat çekmişti. Salisbury “eğer büyük güçler arasında uyum olmasaydı, Yunanistan Türkler tarafından fethedilmiş olacaktı” diyerek hükümetin üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirdiğini savunmuştur.¹¹⁷ İngiliz Başbakan için Teselya'nın tahliyesi çok büyük bir anlam ifade ediyordu ve bunun gerçekleşmesi için ne gerekiyorsa yapmaya hazırdı. Büyük güçlerle yapmış olduğu her görüşmesinde Teselya tahliye edilmezse Avrupa Uyumundan ayrılmakla bile tehdit etmişti. Hatta Salisbury bir keresinde Londra'daki Fransız Maslahatgüzara Yunanistan'ın ödemesi gereken savaş tazminatı için verilen kredinin iptali halinde bile Teselya'nın Yunanistan'a iade edileceğini söylemişti.¹¹⁸

Ermeni ve Girit olayları ve ardından meydana gelen Osmanlı-Yunan Harbi, İngiltere'de son yıllarda hâkim olan İslamofobi'yi en üst seviyesine çıkarmıştı. İngilizler Hristiyan bir devlete ait olan topraklarda Müslüman askerlerin bulunmasını ve bu Hristiyan devletin Müslüman bir devlete harp tazminatı ödeyecek olmasını kabul edemiyorlardı. Bazı İngiliz siyasetçiler harbi Osmanlı Devleti'nin başlattığını ve askerlerin Teselya'yı harp ettiğini ileri sürerek Babiali'den tazminat istenilmesini bile hükümete teklif etmişlerdi. Ancak Ashmead-Bartlett gibi sağ duyulu siyasetçiler bu iddialara ve taleplere karşı çıkma cesaretini göstermişlerdi. Ashmead-Bartlett işgal edilen hiçbir bölgenin daha önce Avrupalı askerler tarafından bu kadar iyi muamele görmediğini ifade ederek Teselya'daki askerlerin özellikle Hristiyanlara karşı hoşgörüsüne dikkat çekmişti. Ashmead-Bartlett Yunanistan ordusunun seferber edilmesini ve harbi önlemek için Pire ile Volo'yu abluka altına almayı reddeden Salisbury'yi de ağır bir şekilde eleştirmişti.¹¹⁹

Nihayet 29 Mart'ta İngiltere, Fransa ve Rusya bir araya gelerek Yunanistan'ın alacağı 6.800.00 sterlinlik kredinin garantörlüğünü üstlenmişlerdi.¹²⁰ Kredi antlaşması yapıldıktan sonra Osmanlı Devleti de tahliye için gerekli hazırlıklara başlamıştı. Nitekim Sultan II. Abdülhamid, Müşir Edhem Paşa'ya emir göndererek tahliye gerçekleşmeden Teselya'daki cami ve mescitlerin onarımının yapılması istemişti.¹²¹ Ayrıca Sultan, Teselya'da Müslüman nüfusa oranla yeterli sayıda cami ve mescidin bulunup bulunmadığının tespitin yapılmasını, gerekli görülmesi halinde yenilerinin yapılması emretmişti.¹²²

Büyükelçiler 6 Mayıs 1898'de Osmanlı Hükümeti'ne verdikleri takrirde tazminatın, 15 Mayıs'ta 1 milyon, 25 Mayıs'ta 1 milyon, 10 Haziran'da 1 milyon 100 lira, 10 Temmuz'da

¹¹⁷ HL Deb 08 February 1898 vol 53 cc5-44.

¹¹⁸ HC Deb 17 February 1898 vol 53 c899.

¹¹⁹ HC Deb 24 March 1898 vol 55 cc820-32.

¹²⁰ *The Cambridge History of British Foreign Policy 1783-1919, Vol. III 1866-1919*, ed. Adolphus William Ward and George Peabody Gooch, (New York: The Macmillan Company, 1923), 241.

¹²¹ BOA, İ.MTZ.(01), 21/986.

¹²² BOA, BEO, 1011/75801.

1 milyon olacak şekilde dört taksitte ödeneceğini bildirmişlerdir. Büyükelçiler tahliyenin ise 7 Mayıs'ta başlayıp bir ay içerisinde gerçekleşmesini talep etmişlerdi.¹²³ Son iki taksit, tahliyenin ardından verilecekti. Ancak Osmanlı Devleti bu son şarta, antlaşmanın ikinci maddesinin son iki fıkrasına aykırı olduğu ve aynı zamanda askerlerin tahliyesi için nakde ihtiyaç olduğunu belirterek karşı çıkmıştı.¹²⁴ Ayrıca Osmanlı Devleti'nin bir diğer çekincesi de tazminatın ödenememesiydi çünkü Yunanistan'daki büyük bir mali kriz vardı. Yunanistan'ın aldığı kredinin hangi kalemlere ayrılacağıyla ilgili bir duyuru yayımlanmamıştı. Bu nedenle Osmanlı Devleti, tazminatın tamamı ödenmeden tahliyenin gerçekleşmesini doğru bulmuyordu.¹²⁵

Büyük güçler Osmanlı Hükümeti nezdinde iletişime geçerek Teselya tahliye edilmedikçe tazminatın ödenmeyeceğine dair uyarıda bulunmuşlardı.¹²⁶ Rusya ve Almanya'nın dostane uyarılarını dikkate alan Osmanlı Devleti, 7 Mayıs'ta Teselya'nın tahliyesine başlamıştı. Babıali 6 Haziran 1898'de İstanbul'daki büyükelçilere Teselya'nın tahliyesinin tamamlandığını bildirmişti.¹²⁷ Nitekim çok geçmeden Osmanlı Devleti'nin korktuğu olmuş ve askerlerin tahliyesinin hemen ardından Yunanlılar Müslümanlara ve mabetlerine saldırılarda bulunmuşlardı.¹²⁸ Ancak Müslümanlara karşı yapılan saldırıların hiçbirisi ne İngiliz Parlamentosunda ne de Avrupa kamuoyunda Teselya'nın tahliyesi kadar gündem olmamıştı.

Sonuç

Yunanistan Şubat 1897'de affedilemez bir pervasızlıkla Girit'i işgal edip, sınırda Osmanlı Devleti'ne karşı saldırganlık eylemlerine girişmişti. Yunan Hükümeti, Avrupa'nın son anda bir müdahalede bulunarak olası bir harbin önüne geçeceğini ya da kendisine destek vereceğini düşünerek askerlerini Teselya'ya seferber etmişti. Yunanistan Avrupa'dan beklediği desteği alamadığı gibi yapmış olduğu saldırgan eylemleri neticesinde Osmanlı Devleti'nin harp ilan etmesini de tamamen haklı çıkarmış oldular. Altı büyük gücün beklentisinin aksine Osmanlı Devleti, Yunan ordusu karşısında kısa sürede önemli başarılar sağlayarak birtakım toprakları ele geçirmiştir. Osmanlı Devleti'nin Hristiyan bir devlet karşısında kazanmış olduğu zaferler, büyük güçleri rahatsız ederek çok geçmeden harbe müdahale etmelerine neden olmuştu.

¹²³ BOA, *HR.SYS.*, 1743/95.

¹²⁴ BOA, *Y.A.RES.*, 92/77. Yunan Harbinin Osmanlı Hükümeti'ne yüklemiş olduğu masraf 2.694.465 liraydı. Teselya ve Yanya'daki askerin tahliyesi için yapılacak masraf ise 380.000 lira idi. Söz konusu masraflar çıktığında Yunanistan'dan alınacak tazminattan geriye sadece 925.535 lira kalacaktı. BOA, *İ.MTZ.(01)*, 22/1075.

¹²⁵ BOA, *Y.A.RES.*, 92/75.

¹²⁶ BOA, *Y.PRK.BŞK.*, 56/49.

¹²⁷ BOA, *HR.SYS.*, 1747/40

¹²⁸ BOA, *BEO*, 1142/85598.

Osmanlı-Yunan Harbi'nin göze çarpan ilk özelliği, büyük güçleri hafife almaya meyilli olduğu Osmanlı Devleti'nin gerçek gücünün ve Türk halkının yüksek niteliklerinin ortaya çıkması olmuştur. Harp, Osmanlı Devleti'nin çok önemli bir askeri güç olduğunu şüpheye yer bırakmayacak şekilde göstermişti. Türk birliklerinin ele geçirdikleri topraklardaki disiplini ile etnik ve dini ayrım gözetmeksizin bölge halkına karşı göstermiş oldukları hoşgörü, yabancı temsilciler tarafından kanıtlanmıştı. Ancak tüm bunlar altı büyük güç için hiçbir anlam ifade etmemişti. Onlar için önemli olan şey, Osmanlı Devleti'nin Hristiyan bir devletten ele geçirdiği Teselya'yı kısa sürede iade etmesiydi. Çünkü 1894-1897 yılları arasında Avrupa kamuoyunda yükselen İslamofobi, büyük güçlerin karar alıcıları üzerinde büyük bir baskı oluşturmuştu. Nitekim Müslüman karşıtlığı ve Sultan II. Abdülhamid aleyhtarlığıyla bilinen İngiliz Başbakan Salisbury, İstanbul'daki nüfuzunu kaybetmek pahasına harbe ve barış müzakerelerine müdahale ederek Müslüman bir devletin Hristiyan bir devletten toprak kazanımının önüne geçmek için yoğun mesai harcamıştı. Çalışmada Salisbury'nin, müzakereler devam ederken gerek parlamento baskısı gerekse İngiltere'nin Uzak Doğu'daki çıkarları gereği söylem farklılığına gitmek zorunda kaldığı net bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu anlamda Salisbury, müzakerelerin sonuna doğru Hindistan'da olası bir ayaklanmadan endişe ederek Müslüman ifadesini Türk ifadesiyle değiştirmiştir. Ancak her şekilde Salisbury istediğini elde etmiş ve Teselya'nın Yunanistan'a iadesini sağlamıştı.

Bu çalışmada, yapılan diplomatik baskılar, tehditler ve karalama kampanyaları neticesinde Osmanlı Devleti'nin harpte ele geçirdiği Teselya'yı tahliye etmek zorunda kaldığı tespit edilmiştir. Nihayetinde bu olay, Osmanlı Devleti'nin diplomatik baskılar sonucunda kazandığı toprakları geri vermek zorunda kaldığı bir örnek olarak tarihe geçmiştir.

Kaynakça

Arşivler

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, *Babiali Evrak Odası Evrakı (BEO)*. 968/72572, 1022/76577, 1054/79011, 1073/80451, 1011/75801.

BOA, *Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS.)*. 2870/14, 2870/28, 2870/20, 2870/25, 1741/8, 1741/19, 1741/21, 1741/24, 2870/26, 1741/36, 1741/40, 1670/4, 1743/95, 1747/40, 1142/85598.

BOA, *İrade/Eyalet-i Mümtaze Yunanistan (İ.MTZ.(01))*. 24/1187. 21/986, 22/1075, 24/1184.

BOA, *Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM.)*. 541/28.

BOA, *Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV.)*. 158/94, 159/64, 159/64, 159/194, 159/136, 159/19, 160/226, 161/36, 161/31, 163/220, 162/259, 166/208.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal (Y.PRK.AZJ.)*. 34/47, 34/52, 34/64, 34/65.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK.)*. 133/25, 137/72.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK.)*. 52/120, 53/5, 56/49.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.DH.)*. 10/54.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.HR.)*. 23/21.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Posta Telgraf Nezareti Maruzatı (Y.PRK.PT.)*. 12/49, 14/56, 13/139, 14/21, 13/180, 15/37, 15/34.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM.)*. 39/16, 39/12.

BOA, *Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı (Y.PRK.ZB.)*. 19/59.

BOA, *Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y.A.HUS.)*. 371/78, 373/89, 373/89, 373/87.

BOA, *Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Evrakı (Y.A.RES.)*. 88/9, 88/87, 92/77, 92/75.

National Archives (NA) Foreign Office Papers (FO)

FO, 78/4802, No. 353. No. 372. No. 377.

İngiliz Parlamentosu Tartışmaları

House of Commons Debates

HC Deb 03 August 1897 vol 52 cc245-84.

HC Deb 03 June 1897 vol 50 cc186-205.

HC Deb 04 August 1897 vol 52 cc366-71.

HC Deb 04 August 1897 vol 52 cc366-71.

HC Deb 04 March 1898 vol 54 cc627-745.

HC Deb 08 February 1898 vol 53 cc56-148.

HC Deb 10 May 1897 vol 49 c100.

HC Deb 11 February 1898 vol 53 cc359-60.

HC Deb 17 February 1898 vol 53 c899.

HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc409-10.

HC Deb 19 July 1897 vol 51 cc418-79.

HC Deb 24 March 1898 vol 55 cc820-32.

HC Deb 24 May 1897 vol 49 c1143.

House of Commons Lords Debates

HL Deb 02 August 1897 vol 52 cc49-53.

HL Deb 06 August 1897 vol 52 cc510-1.

HL Deb 06 July 1897 vol 50 cc1206-8.

HL Deb 08 February 1898 vol 53 cc1-5.

HL Deb 08 February 1898 vol 53 cc5-44.

HL Deb 24 February 1898 vol 53 cc1495-7.

İngiliz Parlamento Belgeleri (Blue Books)

British Accounts and Papers. Turkey No. 11 (1897), *Correspondence Respecting the Affairs of Crete and the War Between Turkey and Greece*, London 1897; No. 402, No. 414, No. 469, No. 648, No. 147, No. 98, No. 105, No. 109, No. 129.

British Accounts and Papers. Turkey No. 2 (1898), *Correspondence Respecting the Negotiations For the Conclusion of Peace between Turkey and Greece*, London 1898, No. 4, No. 32, No. 37, No. 45, No. 108, No. 77, No. 67, No. 80, No. 83, No. 93, No. 97, No. 133, No. 146, No. 179, No. 159, No. 332, No. 332, 337, No. 328.

Süreli Yayınlar

Berliner Tageblatt

The New York Herald

Araştırma Eserler

Adıyeke, Ayşe Nükhet. *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 1984.

Akay, Tolga. *Osmanlı Ordusunda At (1856-1908)*. İstanbul: İdeal Kültür Yay., 2020.

Alkan, Necmettini. *Karikatürlerle Sultan II. Abdülhamid (Propaganda ve Gerçek Arasında Bir Padişah)*. İstanbul: Kronik Kitap Yay., 2018.

Ekinci, Mehmet Uğur. *The Origins Of The 1897 Ottoman-Greek War: A Diplomatic History*. Ankara: The Department of History Bilkent University, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Grenville, J. A. S. “Goluchowski, Salisbury, and the Mediterranean Agreements, 1895-1897”. *The Slavonic and East European Review*, 36/87 (1958), 340-369. <https://www.jstor.org/stable/4204957>.

Grenville, J. A. S. *Lord Salisbury and Foreign Policy the Close of the Nineteenth Century*. The Athlone Press, 1964.

Harris, Sir Robert. *From Naval Cadet to Admiral*. London: Cassell, 1913.

- Jefferson, Margaret M. “Lord Salisbury and the Eastern Question, 1890-1898”. *The Slavonic and East European Review*, 39/92 (1960) 44-60. <http://www.jstor.org/stable/4205217>.
- Lowe, Cedric James. *The Reluctant Imperialists: British Foreign Policy 1878-1902*. London: Routledge & Kegan Paul, 1967.
- Medlicott, W. N. *Bismarck, Gladstone, and the Concert of Europe*. Bristol: University of London, The Athlone Press, 1956.
- Mitchener, Kris James-Weidenmier, Marc D. “Supersanctions and Sovereign Debt Repayment”. *Journal of International Money and Finance*, 29/1, (2010), 19-36. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2008.12.011>.
- Senai, Osman. *Osmanlı-Yunan Seferi Dömeke Meydan Muharebesi*. İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1315.
- Steele, David. “The Place of Germany in Salisbury’ Foreign Policy, 1878-1902”. *An Anglo-German Dialogue*, ed. A. H. Birke, Munich: K. G. Saur, 2006, 57-76.
- The Cambridge History of British Foreign Policy 1783-1919, Vol. III 1866-1919*. ed. Adolphus William Ward and George Peabody Gooch, New York: The Macmillan Company, 1923.
- Yeniay, İ. Hakkı. *Yeni Osmanlı Borçlar Tarihi*. İstanbul: Ekin Basımevi, 1964.
- Yılmaz, Mehmet Oytun. *The 1897 Greko-Ottoman War*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.